

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

Διπλωματική Εργασία

**Οι διαχρονικές εφαρμογές της ευρωπαϊκής
πολιτιστικής πολιτικής και η πρόκληση της
ευρωπαϊκής ταυτότητας σε περιόδους κρίσης**

Παρασκευή - Μυρσίνη Νάσιου

ΑΜ: ΜΘ13023

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια:

Μαρία Μενδρινού

Πειραιάς, 2015

Η Παρασκευή-Μυρσίνη Νάσιου βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Οποιας πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον, τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

(υπογραφή)

Abstract

The development of the European cultural policy and the challenge of the European identity in a period of crisis

Paraskevi-Myrsini Nasiou

Keywords: European Cultural Policy, European identity, European public opinion, Crisis, Culture

Starting point for this study is Jean Monnet's famous reference that the process of European integration should have started from the cultural point of view rather than the economic, legislative and legal one.

The thesis aims to examine the development of the European cultural policy and the issue of the European identity. The study has benefitted both from qualitative (literature research) and quantitative analysis (examination of Eurobarometer results). For the purpose of approaching developments in EU cultural policy the analysis considers the following parameters:

- how the definition of "culture" has evolved in Europe,
- the Cultural Policy in Greece in comparison to its evolution on the EU level,
- the definitions of the notion of "nation", "citizenship", "nationality" and "national identity",
- the role of the economy in the development of the European cultural policy, particularly during the current period of crisis,
- the National identities and the "European identity" (characteristics and elements of its configuration)
- the European public opinion.

In conclusion, the thesis argues on the need to create an exclusive body of policy and policy initiatives that will support the formulation of cultural policy in Europe. A policy that would raise not only the awareness about the role and the work of the European institutions, but also the awareness on the importance of the European identity as an element of convergence for the Member States, particularly during the current period of the economic crisis.

Ευχαριστίες

Για την επίτευξη συγγραφής της τρέχουσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους με στήριξαν. Πιο συγκεκριμένα, την αναπληρώτρια καθηγήτρια Μαρία Μενδρινού για τις συμβουλές και την καθοδήγηση της από την επιλογή του θέματος μέχρι την τελική μορφή του κειμένου. Επιπλέον, την επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών Φωτεινή Ασδεράκη και τον καθηγητή Άγγελο Κότιο που ολοκληρώνουν το σχήμα της τριμελούς επιτροπής. Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω οικογένεια και φίλους για την υπομονή τους κατά την πορεία της εν λόγω διπλωματικής εργασίας.

Περιεχόμενα

Κεφάλαια

	Σελίδα
Περίληψη	3
Ευχαριστίες	4
Πίνακες και Χάρτες	7
Συντομογραφίες	8
1. Εισαγωγή	9
2. Πολιτισμός - Ορισμός	12
3. Ιστορική αναδρομή της Πολιτιστικής Πολιτικής (Ελλάδας και Ευρώπης)	14
3.1 Πολιτιστική Πολιτική και η Ελλάδα	14
3.2 Πολιτιστική Πολιτική και η Ευρώπη	15
3.2.1 Πρώτη Φάση προς μία Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική, 1970-1980	
3.2.2 Η πρώτη καθορισμένη πολιτιστική πολιτική - Συνθήκη του Μάαστριχτ έως Σήμερα	
4. Ο ρόλος της Οικονομίας στη χάραξη της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής και η σημερινή περίοδος της Κρίσης, Οι Εθνικές ταυτότητες και η Ευρωπαϊκή Ταυτότητα	23
4.1 Οικονομία - Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική και Κρίση	23
4.2 Εθνικές Ταυτότητες και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα	24
4.2.1 Έθνος	
4.2.2 Ιθαγένεια	
4.2.3 Εθνικότητα	
4.2.4 Εθνική Ταυτότητα	
4.2.5 Ευρωπαϊκή Ταυτότητα/ Ιθαγένεια (διττή ή μονή); - Τα χαρακτηριστικά και η εξέλιξή της	
5. Το Ευρωβαρόμετρο και η κοινή γνώμη	31

6. Συμπεράσματα - Επίλογος	48
Βιβλιογραφία	51
Παράρτημα	57

Πίνακες και Χάρτες

Σελίδα

Πίνακες

Πίνακας 1: Ονομασίες των Υπουργείων που είναι υπεύθυνα για τον Πολιτισμό στα 28 κράτη-μέλη της Ένωσης (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο) **22**

Πίνακας 2: Ποσοστιαίος Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών για τη αντίληψη τους περί Πολιτιστικής Πολιτικής (Οκτώβριος 2004, Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο) **35**

Πίνακας 3: Πίνακας χωρών που εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά υπέρ της άσκησης Πολιτιστικής Πολιτικής από την κρατική εξουσία (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο) **36**

Πίνακας 4: Ποσοστιαίος Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 40, Ευρωβαρόμετρο) **39**

Πίνακας 5: Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης - Νοέμβριος 2003 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **41**

Πίνακας 6: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Αυστρίας - Νοέμβριος 2003 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **42**

Πίνακας 7: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Αυστρίας - Νοέμβριος 2003 - Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **43**

Πίνακας 8: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Ελλάδας - Νοέμβριος 2003(Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **44**

Πίνακας 9: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Ελλάδας - Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **45**

Πίνακας 10: Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης- Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο) **46**

Χάρτες

Χάρτης 1: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο) **33**

Χάρτης 2: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Οκτώβριος 2004 (Ερώτηση 14, Ευρωβαρόμετρο) **34**

Χάρτης 3: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 40, Ευρωβαρόμετρο) **38**

Συντομογραφίες

Ένωση: Ευρωπαϊκή Ένωση

ΕΟΚ: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

ΕΕ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κοινοβούλιο: Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Συμβούλιο: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο

ΣΕΕ: Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

ΣΕΚ: Συνθήκη ιδρύουσα την Ευρωπαϊκή Κοινότητα

ΣΛΕΕ: Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

1. Εισαγωγή

"If were to do it we should start with culture"¹, ανέφερε ο Jean Monnet σε μια κριτική που άσκησε για τα λάθη της διαδικασίας της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία δεν θα έπρεπε κατά τη γνώμη του να είχε ξεκινήσει από την οικονομική, νομοθετική και νομική συνεργασία μεταξύ των κρατών - μελών αλλά από την πολιτιστική.

Πολλές είναι οι απόψεις που έχουν διατυπωθεί αναφορικά με την ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική, εάν αυτή υπάρχει ή όχι καθώς και εάν οι αποφάσεις που έχουν ληφθεί κατά καιρούς έχουν εφαρμοστεί. Μια άλλη συζήτηση που έχει ξεκινήσει εδώ και δεκαετίες αφορά στις εθνικές ταυτότητες και την ευρωπαϊκή ταυτότητα καθώς και την άποψη των Ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την τελευταία.

Στην παρούσα διπλωματική εργασία πρόκειται να εξεταστούν οι διαχρονικές εφαρμογές της ευρωπαϊκής πολιτικής στο χώρο του Πολιτισμού και πώς αυτές διαμορφώνονται στη σημερινή κατάσταση, της κρίσης.

Θα εξετασθεί, αρχικά, ο ορισμός του όρου «πολιτισμός», οι κύριες πτυχές της πολιτιστικής πολιτικής όπως αυτή έχει διαμορφωθεί τις τελευταίες δεκαετίες με αναφορά τόσο στο εθνικό επίπεδο όσο και στο ευρωπαϊκό με έμφαση στις θέσεις των Ευρωπαϊκών οργάνων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν όπως θα δείξει η ανάλυση οι διαφοροποιήσεις στις ονομασίες των Υπουργείων πολιτισμού σε κάθε ευρωπαϊκή χώρα καθώς εμφανίζονται να υποδηλώνουν τα πεδία στα οποία εστιάζει κάθε χώρα για την άσκηση της πολιτιστικής πολιτικής της. Εν συνεχεία, θα γίνει λόγος για το ρόλο της οικονομίας στη χάραξη της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής ιδιαίτερα σε μια περίοδο κρίσης όπως η σημερινή. Επίσης η ανάλυση εξετάζει στο πλαίσιο αυτό τις έννοιες του «έθνους», της «ιθαγένειας», της «εθνικότητας», της «εθνικής ταυτότητας» αλλά και της «Ευρωπαϊκής ταυτότητας». Στην περίπτωση της «Ευρωπαϊκής ταυτότητας» η ανάλυση εξετάζει τα, χαρακτηριστικά και την πορεία της έννοιας αυτής έως σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό εξετάζεται και το ζήτημα της ιθαγένειας (διττής ή μονής) με αναφορά στις συζητήσεις για τη Συνταγματική Συνθήκη.

Η ανάλυση στηρίζεται σε δεδομένα του *Ευρωβαρομέτρου* και ιδιαίτερα σε ερωτήσεις σχετικά με το κατά πόσο οι πολίτες των κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης βλέπουν τον εαυτό τους ως Ευρωπαίο πολίτη ή όχι, με το εάν η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει μια θετική ή αρνητική εικόνα προς τα έξω, όπως και εάν οι αποφάσεις που αφορούν την πολιτιστική πολιτική πρέπει να λαμβάνονται σε εθνικό ή ευρωπαϊκό επίπεδο.

Μεθοδολογικά η εργασία στηρίζεται τόσο σε ποσοτική όσο και σε ποιοτική ανάλυση.

---

¹ Quoted in Shore., *Investing the People's Europe': Critical Approaches to European Community Cultural Policy*, Man 1993, σσ.779-799.

Η ποσοτική ανάλυση αφορά την προαναφερθείσα μελέτη των στάσεων των Ευρωπαίων πολιτών σε καίρια ερωτήματα αναφορικά με τον πολιτισμό. Έτσι, στην ουσία πρόκειται για σχολιασμό και συμπεράσματα αναφορικά με τα δεδομένα του Ευρωβαρομέτρου² για την εν λόγω θεματική³.

Η ποιοτική ανάλυση εστιάζει τόσο σε πρωτογενείς όσο και σε δευτερογενείς πηγές που παρουσιάζουν, τις αποφάσεις των οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάπτυξη της κοινής πολιτιστικής πολιτικής από την πρώτη αναφορά της μέχρι σήμερα.

Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης στην παρούσα ανάλυση έχει επηρεασθεί από τη θέση του A. Crossman για τη διαφορά μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης. Αναφέρει, παραστατικά: «Ο ερευνητής γνωρίζει εκ των προτέρων τι εκείνος ή εκείνη ψάχνει και όλες πτυχές της έρευνας ήταν προσεκτικά σχεδιασμένες προτού συλλέξουν τα στοιχεία. Ο σκοπός της ποσοτικής έρευνας είναι να αναπτύξει και να χρησιμοποιήσει μαθηματικά μοντέλα, θεωρίες και/ ή υποθέσεις που αφορούν σε φαινόμενα»⁴.

Επίσης, σύμφωνα με τους Aliaga και Gunderson: «Η ποσοτική έρευνα: Εξηγεί φαινόμενα συλλέγοντας αριθμητικά στοιχεία, τα οποία αναλύονται χρησιμοποιώντας μαθηματικά βασισμένες μεθόδους (πιο συγκεκριμένα, τη στατιστική)»⁵.

Έτσι, διακρίνουμε ότι όσο για την ποιοτική ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν εθνογραφική, αρχειακή μελέτη και μελέτη των πολιτικών. Τόσο σε εθνικό όσο και σε πανευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με την άσκηση της ευρωπαϊκής πολιτικής στον κλάδο του πολιτισμού, τη βαρύτητα που δίνει κάθε χώρα στον εν λόγω κλάδο είτε μέσα από το πως διαφαίνεται από την ονομασία του εκάστοτε υπουργείου πολιτισμού του κάθε κράτους-μέλους της Ένωσης είτε μέσω της διανομής της κρατικής χρηματοδότησης για τον πολιτισμό. Ποια κράτη δίνουν μεγαλύτερη και ποια μικρότερη βαρύτητα στον πολιτισμό;

---

² http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 3, 2015).

³ Τα ερωτήματα που εξετάζονται είναι τα εξής:

1. «Για ποιον από τους ακόλουθους τομείς θεωρείται ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από το εθνικό κράτος ή συλλογικά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Πολιτιστική Πολιτική» (Ερώτηση 17).

2. «Στο άμεσο μέλλον βλέπεις τον εαυτό σου ως (βάσει μόνο με την εθνική ταυτότητα του πολίτη κάθε κράτους-μέλους, έχοντας τόσο εθνική όσο και ευρωπαϊκή ταυτότητα, έχοντας τόσο ευρωπαϊκή όσο και εθνική ταυτότητα, μόνο ευρωπαϊκή ταυτότητα, δεν ξέρω, δεν απαντώ, τίποτα από όλα)» (Ερώτηση 40).

3. «Σε γενικές γραμμές, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει για εσάς μία μάλλον θετική, πολύ θετική, αρκετά θετική, ουδέτερη, αρκετά αρνητική ή πολύ αρνητική εικόνα;» (Ερώτηση 45).

⁴ Crossman, Ashley. Ethnography, Sociology. About. com. http://sociology.about.com/od/E_Index/g/Ethnography.htm (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 3, 2015).

⁵ Aliaga, M., and Gunderson, B. *Interactive Statistics*. NJ: Saddle River, 2000.

Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας έγινε μελέτη των Συνθηκών της Ένωσης για τον πολιτισμό από την πρώτη αναφορά σε αυτόν έως και τις μέρες μας, τι ποσό δίνεται για τη δημιουργία πολιτιστικών συνεργειών για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και τι ρόλο παίζουν τα εκάστοτε όργανα της Ένωσης σε αυτήν.

Η παραπάνω συνοπτική αναφορά στη δομή της τρέχουσας διπλωματικής προβάλλει την επιθυμία για μία παρουσίαση της ιστορικής πορείας της πολιτιστικής πολιτικής κάτω από το πρίσμα της Ένωσης, της έννοιας της ευρωπαϊκής ταυτότητας και της θέσης αυτής στη σημερινή κατάσταση της κρίσης που βιώνουμε. Να καλύψει το κενό αναφοράς στην πολιτιστική πολιτική της Ένωσης.

Αναμφίβολα, κατά τη διερεύνηση του παρόντος θέματος, πρωταρχικός στόχος μας, όσο φιλόδοξος και αν είναι, υπήρξε η τόνωση της ανάγκης διεύρυνσης της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής, αύξησης των προβλεπόμενων για τον πολιτισμό κονδυλίων, από τον προϋπολογισμό της ΕΕ και μεγαλύτερης αλληλο-προσέγγισης των πολιτισμών των κρατών-μελών της Ένωσης με πολιτιστικές συνεργασίες και ανταλλαγές.

2. Πολιτισμός - Ορισμός

Προτού αρχίσουμε την ανάλυσή περί ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής θεωρήθηκε ότι είναι καίριας σημασίας η αναφορά μας στην έννοια του πολιτισμού.

Ποικίλοι ορισμοί έχουν δοθεί στον όρο «πολιτισμός». Προέρχεται από μετάφραση του αγγλικού όρου “civilization”, του γαλλικού “civilisation”, και του γερμανικού “zivilisation”. Ακόμη, με τη λέξη «Πολιτισμός» αποδόθηκε και ο όρος “culture” στα γαλλικά, “culture” στα αγγλικά, “kultur” στα γερμανικά. Πρώτη χρήση αυτού του ρήματος «εκπολιτίζω» και της μετοχής «πολιτισμένος», που προέρχονται από τη λατινική λέξη για τον πολίτη (civis) γίνεται για πρώτη φορά τον 16ο αιώνα από τα μέλη της αυλικής αριστοκρατίας στην Αγγλία και στη Γαλλία. Η λέξη κουλτούρα προέρχεται από το λατινικό ρήμα cultura, που σήμαινε την καλλιέργεια της γης. Ο Κικέρων για πρώτη φορά τη χρησιμοποίησε μεταφορικά ως «καλλιέργεια της ψυχής». Στην ύστερη Αναγέννηση, οι Ουμανιστές εγκαινιάζουν τη μεταφορική της χρήση ως «καλλιέργεια του νου».

Η λέξη πολιτισμός έχει σχέση με την πόλη, με το γεγονός ότι ο πολιτισμός αναπτύχθηκε στα μεγάλα αστικά κέντρα και όχι στις φτωχές αγροτικές κοινότητες. Στους αρχαίους Έλληνες είναι άγνωστη η λέξη και γίνεται χρήση των λέξεων «παιδεία» ή «ημέρωσις», άρα γίνεται αναφορά στον πνευματικό πολιτισμό, στην κουλτούρα.

Ο όρος πολιτισμός είναι δημιούργημα του Κοραή, ο οποίος προσπάθησε να μεταφέρει τον ξενικό όρο Civilisation, ο οποίος όμως χαρακτηρίζει τον τεχνικό πολιτισμό, την τεχνολογική ανάπτυξη σύμφωνα με τις διακρίσεις που γίνονται σήμερα. Μιλούμε, δηλαδή από το ένα μέρος για πνευματικό πολιτισμό (Cultura) και από το άλλο για τεχνικό ή τεχνολογικό πολιτισμό (Civilisation). Ο όρος πολιτισμός, που χρησιμοποιούμε στη γλώσσα μας, ενοποιεί αντί να διακρίνει τις δύο μορφές ή τους δύο τομείς πολιτισμού.

Η λέξη culture στην ελληνική γλώσσα ονομάζεται «Πολιτισμός». Συνεπάγεται, αφού κατά την κλασική εποχή, η πολιτική αυτο-κατανόηση της «Πόλις» (κοινότητα), και πιο συγκεκριμένα, του «τι συμβαίνει στην πόλη». Εάν αυτή την έννοια την πάμε ένα βήμα παραπέρα, ο πολιτισμός είναι «το να ενδιαφέρεται κάποιος ενεργά για το τι συμβαίνει. Εν ολίγοις, αυτό είναι ένα είδος περιέργειας⁶.

Επιπλέον, σύμφωνα με το λεξικό των Κοινωνικών Επιστημών της UNESCO ο όρος πολιτισμός έχει πολυάριθμες χρήσεις στην καθημερινή ομιλία ή γραφή, στις ανθρωπιστικές ή τις κοινωνικές επιστήμες αλλά οι πρώτοι συγγραφείς σε θέματα της νεότερης πολιτιστικής ανθρωπολογίας είχαν την τάση να εξισώσουν την κουλτούρα και τον πολιτισμό. Συγκεκριμένα, ο E.B. Tylor έγραφε ότι: «Κουλτούρα ή

---

⁶Fischer, H. *Culture and the Structural Funds in Greece*, European Expert Network on Culture (EENC), 2002.

Πολιτισμός, αν εκληφθούν στην ευρεία, εθνογραφική τους έννοια, είναι αυτό το σύνθετο σύνολο, το οποίο περιλαμβάνει τις γνώσεις, τις πεποιθήσεις, την τέχνη, την ηθική, το δίκαιο, τα έθιμα και κάθε άλλη ικανότητα ή συνήθεια που απέκτησε ο άνθρωπος σαν μέλος της κοινωνίας»⁷.

Ο Γ. Μπαμπινιώτης, με τον όρο «Πολιτισμός» αναφέρεται στα εκλεπτυσμένα ήθη και στην πνευματική ανάπτυξη, στη συμπεριφορά, στις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων, στην αισθητική έκφραση και στον τρόπο ζωής ενός κοινωνικού συνόλου⁸.

Ο πολιτισμός αναφέρεται επιπρόσθετα κυρίως «στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά στο πέρασμα των χρόνων διαμορφώνοντας μια κοινή μνήμη-εικόνα για ένα σύνολο ατόμων και δημιουργώντας κατ' επέκταση το αίσθημα μιας κοινής αφετηρίας, κοινών αναφορών και βιωμάτων, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, κοινωνικής και οικονομικής»⁹.

Σε πολιτικά έγγραφα και σε τρέχουσες συζητήσεις, η επινοημένη λέξη Πολιτισμός χρησιμοποιείται για τον αποκλεισμό άλλων όρων, προκειμένου να εντάξουν την έννοια των ξένων όρων όπως τη λέξη culture (και γαλλικά και γερμανικά τα παράγωγά του, με τα διαφορετικά νοήματα), τον πολιτισμό, τις τέχνες ή και γράμματα (η "υψηλή" κουλτούρα). Πολιτιστική κληρονομιά κατέχει κεντρική θέση σε αυτό τον ορισμό¹⁰.

Ο Tylor έγραφε, επίσης ότι ο ανθρώπινος βίος μπορεί χονδρικά να καταταγεί σε τρεις μεγάλες βαθμίδες: Άγριος (Savage), βαρβαρικός (barbaric) και Πολιτισμένος (Civilized) και ότι με τον τελευταίο μπορεί να θεωρηθεί ότι αρχίζει η τέχνη της γραφής.

Τέλος, εκτός από πολιτισμό πρέπει να γίνει λόγος και για πολιτισμούς, εννοώντας συγκεκριμένους ιστορικούς ή σύγχρονους πολιτισμούς των λαών που ο καθένας τους έχει τη δική του φυσιογνωμία και ποιότητα. Η ιδιαίτερη αυτή φυσιογνωμία αποδόθηκε από φυσικό περιβάλλον, στην «ψυχή του λαού», σε ιστορικούς παράγοντες κλπ. Κατά τον Σπέγκλερ οι πιο χαρακτηριστικοί πολιτισμοί είναι ο αιγυπτιακός, ο βαβυλωνιακός, ο ινδικός, ο κινεζικός, ο πολιτισμός των Μάνα, ο αρχαίος ελληνικός, ο αραβικός και ο δυτικοευρωπαϊκός¹¹.

⁷ UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτις, 1972, τόμος 2, σσ. 743-745.

⁸ Μπαμπινιώτης, Γ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Β' Έκδοση. Γ' Ανατύπωση, Κέντρο Λεξικολογίας. Αθήνα, 2006, τόμος 4, σσ.835-836.

⁹ Μπιτσάνη, Ευ. *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, 2004.

¹⁰ Dallas, C. *Compendium, Cultural Policies and Trends in Europe, Country Profile, Greece*. October, 2013, http://www.culturalpolicies.net/down/greece_102013.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).

¹¹ Γκίκας, Σ. *Φιλοσοφικό Λεξικό*, 4η έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Φελέκη, 1985, σσ.255-256.

3. Ιστορική αναδρομή της Πολιτιστικής Πολιτικής (Ελλάδας και Ευρώπης)

3.1 Πολιτιστική Πολιτική και η Ελλάδα

Ως πολιτιστική πολιτική ορίζεται από την UNESCO, «στη γενική έννοια του όρου, το σύνολο κοινωνικών πρακτικών, συνειδητών και διακριβωμένων, παρεμβάσεων ή μη παρεμβάσεων, που έχουν στόχο την ικανοποίηση κάποιων πολιτιστικών αναγκών με την υπέρτατη δυνατή χρήση όλων των υλικών και ανθρώπινων πόρων, που μια δεδομένη κοινωνία διαθέτει, σε μια ορισμένη στιγμή. Κι ακόμη η πολιτική αυτή πρέπει να καθορίζει κάποια κριτήρια της πολιτιστικής ανάπτυξης και να συνδέει τον πολιτισμό με τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικό-οικονομική ανάπτυξη».

Με αυτόν τον ορισμό να έχει επιλεγεί ως ο καταλληλότερος στην τρέχουσα ανάλυση θα πρέπει να περάσουμε στην ιστορική αναδρομή της πολιτιστικής πολιτικής στην Ελλάδα αλλά και της πορείας αυτής μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ και τέλος της ενιαίας πολιτιστικής πολιτικής όπως αυτή προκύπτει από την ΕΕ.

Η πρώτη εμφάνιση Υπουργείου Πολιτισμού στη χώρα μας γίνεται το 1971 με ακριβή ονομασία ως «Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών» σε μία περίοδο που παρατηρείται ταυτόχρονο ενδιαφέρον σε παγκόσμια κλίμακα. Το οξύμωρο που παρατηρείται στη δεδομένη περίπτωσή είναι ότι αυτές οι δράσεις γίνονται από μία κυβέρνηση που είχε καταλύσει τη δημοκρατία και ασκούσε λογοκρισία σε κάθε δημιουργική έκφραση αντιτασσόταν των ιδεών της.

Η συνέχεια της πορείας του Υπουργείου Πολιτισμού γίνεται με την αλλαγή του δικτατορικού καθεστώτος και την περίοδο της μεταπολίτευσης, όπου από τους προϋπολογισμούς του Υπουργείου Πολιτισμού, όπως αυτό μετονομάστηκε, για την περίοδο 1974-1989 μόνο το 30% αυτού διατίθετο για επενδύσεις για τον πολιτισμό, το υπόλοιπο αφορούσε στην κάλυψη ανελαστικών δαπανών.

Με την ένταξη της χώρας μας στην ΕΟΚ, το 1981 παρατηρείται ένα αυξανόμενο ενδιαφέρον αναφορικά με τη διεθνοποίηση των πολιτιστικών πολιτικών υπό το πρίσμα του έργου που ασκούσε και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Επιπλέον, κυριαρχούν τα αιτήματα της ενεργούς συμμετοχής των πολιτών στον πολιτιστικό προγραμματισμό και την πολιτιστική εξέλιξη, της αξιοποίησης των λαϊκών παραδόσεων και της σύσφιξης των σχέσεων με τους λαούς της Μεσογείου και της Ευρώπης. Πέραν της βαρύτητας που δίνεται στην εξωτερική πολιτιστική πολιτική (δικεδίκηση μνημείων του Παρθενώνα, διεθνείς εκθέσεις, κ.λ.π.), προωθείται η πολιτιστική αποκέντρωση με την εισαγωγή νέων θεσμών (ΔΗΠΕΘΕ, Αιγαίο – Αρχιπέλαγος), η διάσωση και ανάδειξη των αρχαιολογικών μας μνημείων (αναστήλωση Ακρόπολης, ενοποίηση αρχαιολογικών χώρων) και η θεμελίωση του διαπολιτισμικού διαλόγου μεταξύ των λαών της Ευρώπης, μέσω του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Μετά το 1985, διαπιστώνεται στη χώρα μία

παρατεταμένη οικονομική κρίση και ακολουθείται διετές πρόγραμμα λιτότητας. Υπό το βάρος των εξελίξεων αυτών, περιορίζονται αισθητά οι παροχές προς τους δήμους και τις κοινότητες που προορίζονται για πολιτιστικά προγράμματα¹².

Την περίοδο 1990-2001 παρατηρείται μία προσέγγιση της Ευρώπης προς τις παραστατικές και τις εικαστικές τέχνες αλλά και η κατανόηση ότι ο πολιτισμός μπορεί άμεσα και έμμεσα να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων εργασίας σε κάθε χώρα.

Τέλος, για το χρονικό διάστημα 2001 έως σήμερα θα πρέπει να αναφερθεί η διοργάνωση του θεσμού των Ολυμπιακών Αγώνων που είχε ως αποτέλεσμα και εκτός όλων των έργων υποδομής για την ίδια τη διοργάνωση και έργα για την ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας με δυσανάλογο κέρδος, βέβαια έναντι του απασχολούμενου σε αυτόν τον τομέα, προσωπικού.

Το συμπέρασμα μας από τη μικρή αυτή περιγραφή είναι πως η πολιτιστική πολιτική μιας χώρας όπως της Ελλάδας, πλούσιας σε πολιτισμικά αγαθά είναι τουλάχιστον πενιχρή και χρήζει άμεσης αναδιοργάνωσης περί αναγκαιότητας έργων που πρέπει να υλοποιηθούν παρόλη την οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα μας. Επιπλέον, να πάψει η συνεχιζόμενη μείωση της σπουδαιότητας του πολιτισμού, η οποία είναι ευκρινής ήδη από την αλλαγή των ονομασιών του υπουργείου Πολιτισμού από τη μεταπολίτευση μέχρι σήμερα (ενδεικτικά: 1985-2009: Υπουργείο Πολιτισμού, 2009-2012: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, 2012-2013: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2013-2015: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 2015: Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, 2015-έως τις πρόσφατες εκλογές: Υπουργείο Πολιτισμού και σήμερα Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Να κατανοηθεί, ακόμα ότι οι πολιτιστικοί χώροι και τα μνημεία της χώρας μας με την κατάλληλη ανάδειξή τους θα μπορέσουν να αποφέρουν έσοδα στο κράτος μέσω της αύξησης της επισκεψιμότητας αλλά και θα προστατευθούν κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

3.2 Πολιτιστική Πολιτική και η Ευρώπη

Πολλές απόψεις κυκλοφορούν αναφορικά με την έναρξη ύπαρξης ενιαίας πολιτιστικής πολιτικής στους κύκλους της Ευρώπης. Κάποιοι θεωρούν ότι μέχρι τη Συνθήκη του Μάαστριχτ υπήρχε πλήρης ανυπαρξία μέριμνας και συζητήσεων περί πολιτιστικής πολιτικής στους κόλπους της Ένωσης, άλλοι μιλούν για αποσπασματικές κινήσεις μέχρι την προαναφερθείσα συνθήκη. Υπάρχουν ορισμένοι που σε αντίθεση με τις προσπάθειες οικονομικής, πολιτικής και νομικής ολοκλήρωσης που χρονολογούνται από την αρχή της ΕΕ πιστεύουν ότι προσπάθειες προς μία πολιτιστική ολοκλήρωση, εξίσου, ξεκινούν από τη δεκαετία του 1970, ενώ

---

¹² Καραγιάννη Α. *Η Πολιτιστική Δραστηριότητα του Δήμου Μυτιλήνης*, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ΤΕΙ Καλαμάτας, 1998.

άλλοι ισχυρίζονται πως ακόμα και σήμερα δε μπορούμε να μιλάμε για ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική.

3.2.1 Πρώτη Φάση προς μία Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική, 1970-1980

Στην πραγματικότητα, στα τέλη του 1970 το Κοινοβούλιο με την Επιτροπή άρχισαν να αναπτύσσουν μία πολιτιστική πολιτική «για μία όχι τεχνοκρατική Ευρώπη αλλά την Ευρώπη του κόσμου»¹³. Αυτή δημιουργήθηκε μετά από μια μεγάλη περίοδο ύφεσης, αύξησης της ανεργίας, που οξύνθηκε περαιτέρω και με το γενικότερο πρόβλημα στην Ευρώπη με την πετρελαϊκή κρίση αλλά και με την είσοδο ως κρατών-μελών της Αγγλίας, Ιρλανδίας και Δανίας. Τότε κρίθηκε αναγκαία μια συζήτηση για την υπογραφή του διακυβεύματος να γεφυρώσει το πρόβλημα της ευρωπαϊκής ταυτότητας, το 1973.

Άλλη μία κίνηση που οδήγησε στην κατανόηση αναγκαιότητας χάραξης και πολιτιστικής πολιτικής, ήταν το 1979 με τις πρώτες ευρωεκλογές, όπου παρατηρήθηκε μεγάλη αποχή σε σχέση με την αποχή του εκλογικού σώματος από τις αντίστοιχες εθνικές εκλογές (χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Αγγλία).

Όλα αυτά συνόμισαν την άποψη για αύξηση της ενημέρωσης των ευρωπαίων πολιτών και το ευρωπαϊκό οικοδόμημα αλλά και για ανάδειξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας με σεβασμό στα στοιχεία των εθνικών ταυτοτήτων του κάθε κράτους-μέλους.

Ακολουθούν οι δύο εκθέσεις Adonnino (1984, υπό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο), που σχεδίαζαν μέτρα ώστε να γίνει το έργο της Ευρώπης ευκρινές για τα συνταγματικά στοιχεία της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής, αλλά και να προωθήσει την Ευρωπαϊκή ταυτότητα, να ενθαρρύνει το αίσθημα του «ανήκειν» για τους Ευρωπαίους πολίτες¹⁴. Η πρώτη, αφορούσε σε πρακτικές αποφάσεις που προέβαλαν τα θετικά στοιχεία της ολοκλήρωσης όπως τα συστήματα αναγνώρισης πτυχίων, αφορολόγητων αποζημιώσεων κ.ά. Η δεύτερη πρότεινε δημιουργία συνεργειών στους τομείς του πολιτισμού, της πληροφορίας και της επικοινωνίας, πολιτιστικές ανταλλαγές αλλά και δημιουργία συμβόλων κάτω από τα οποία θα στοιχειώνεται η Ευρωπαϊκή ταυτότητα, πχ. ευρωπαϊκή σημαία και ύμνος.

Όλα τα προαναφερθέντα βήματα έγιναν στο πλαίσιο της αύξησης των κρατών-μελών της Ένωσης αλλά και του σχεδιασμού για δημιουργία μίας ενιαίας εσωτερικής αγοράς.

Ακολουθεί η εφαρμογή των μέτρων της έκθεσης Adonnino από την επιτροπή Delors(1985), υπό το πρίσμα δημιουργίας μίας κοινής πολυσυλλεκτικής Ευρωπαϊκής

---

¹³ Tindemans, Leo. European Union. Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council. Bulletin of the European Communities, Supplement 1/76, 1975.

http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 2015).

¹⁴ Adonnino, Pietro. A People's Europe: Reports from the Ad Hoc Committee Bulletin of the European Communities, supplement 7/85, 1985. http://aei.pitt.edu/992/1/andonnino_report_peoples_europe.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 2015).

ταυτότητας. Η εν λόγω επιτροπή υιοθέτησε το «Πρόγραμμα Εργασίας για τη Δημιουργία μίας Ευρώπης των Λαών». Μέτρα προς αυτήν την κατεύθυνση αποτέλεσαν και η δημιουργία κάποιων κοινών συμβόλων και μέτρων όπως η σημαία με τα 12 αστέρια, που αντιστοιχούσαν στα πρώτα 12 κράτη μέλη της μετέπειτα Ένωσης, η ωδή στη Χαρά του Μπετόβεν ως ύμνος της Ένωσης, ευρωπαϊκά διαβατήρια και διπλώματα οδήγησης, ο θεσμός των Πολιτιστικών Πρωτευουσών, η «Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Περιοχή», κά.

3.2.2 Η πρώτη καθορισμένη πολιτιστική πολιτική - Συνθήκη του Μάαστριχτ έως Σήμερα

Απόσπασμα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ: *Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη των πολιτισμών των κρατών μελών και σέβεται την εθνική και περιφερειακή πολυμορφία τους, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει την κοινή πολιτιστική κληρονομιά*¹⁵.

Η πρώτη επίσημη αναφορά σε συνθήκη για ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική εμφανίζεται στη συνθήκη του Μάαστριχτ ή αλλιώς επονομαζόμενη ως «ένα νέο στάδιο στη διαδικασία δημιουργίας μιας στενότερης Ένωσης μεταξύ των πολιτών της Ευρώπης» (1992). Όμως, αναφορές υπάρχουν περί αναγκαιότητας εισαγωγής του πολιτισμού στις αρχές του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, από τις συνθήκες της Ρώμης αλλά και στη συνθήκη της ΕΟΚ στο πλαίσιο της λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς. «Η συνθήκη του Μάαστριχτ, επεξέτεινε τις αρμοδιότητες της ΕΕ συμπεριλαμβάνοντας τον πολιτισμό ανάμεσά τους, αλλά η πολιτιστική αρμοδιότητα του απονεμήθηκε στην ΕΕ, θεμελιώθηκε στην αρχή της επικουρικότητας, με σεβασμό ως προς τον πρωτεύοντα ρόλο των κρατών-μελών στο χώρο του πολιτισμού. Η πολιτιστική αρμοδιότητα της ΕΕ ανήκει πράγματι στις λεγόμενες υποστηρικτικές αρμοδιότητες της ΕΕ παρέμβαση σε επίπεδο ΕΕ είναι επιτρεπτή μόνο για την υποστήριξη, το συντονισμό και τη συμπλήρωση της δράσης των κρατών μελών».^{16, 17}

Δράσεις που προηγούνται αυτές της συνθήκης του Μάαστριχτ είναι η προσπάθεια δημιουργίας του Ευρωπαϊκού Κέντρου Πολιτισμού αλλά και του Ευρωπαϊκού

---

¹⁵ Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ενοποιημένη απόδοση Άμστερνταμ) - Μέρος τρίτο: Πολιτικές της Κοινότητας - Τίτλος XII: Πολιτισμός - Άρθρο 151 - Άρθρο 128 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ) - Άρθρο 128 - Συνθήκη ΕΟΚ, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:11997E151&from=EN> (Ημερομηνία Εισαγωγής: Νοέμβριος 3, 2015)

¹⁶ Ενοποιημένη Απόδοση, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 2 παρ.5 και άρθρο 6 της ΣΛΑΕ, 2012. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

¹⁷ Ψυχογιούλου, Ευα. *Η ατζέντα της πολιτιστικής ενσωμάτωσης κατά το άρθρο 167 παρ.4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι πολιτιστικές πτυχές στο δίκαιο της ΕΕ και στις πολιτικές της*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Εργασίας Νο 59/2015, (Ιανουάριος, 2015), http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/01/59_2015_-WORKING-PAPER.pdf, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Ιούλιος 18, 2015).

Ιδρύματος Πολιτισμού με στόχο τη διαμόρφωση προγραμμάτων πολιτιστικού και εκπαιδευτικού χαρακτήρα με ευρωπαϊκή κατεύθυνση¹⁸

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ, όμως έφερε στο προσκήνιο και το μεγάλο ζήτημα του δημοκρατικού ελλείμματος, με μοναδική λύση σε αυτό την εντατική προσπάθεια για μία ακόμα φορά προς την πληροφόρηση μέσω και τριών κοινοτικών προγραμμάτων ύψους 78 εκατομμυρίων ευρώ, ονόματι: Kaleidoscope, Ariane και Raphael.

Η ΣΛΕΕ ή αλλιώς ρήτρα ενσωμάτωσης πολιτιστικών πτυχών και συγκεκριμένα το άρθρο 167¹⁹ (παράγραφοι 2, 4 και 5) (πρώην άρθρο 151 ΣΕΚ) είναι αυτό στο οποίο είναι ξεκάθαρη η επιθυμία για προστασία της πολιτιστικής πολυμορφίας των κρατών-μελών.

Αυτό είναι και το πρώτο στάδιο μέσω της εφαρμογής του άρθρου 167 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ, όπου είναι ευκρινείς οι έστω και μεμονωμένες προσπάθειες από πλευράς οργάνων της ΕΕ για προσθήκη πολιτιστικών πτυχών στις πολιτικές, οικονομικές και όχι μόνο αποφάσεις της Ένωσης. Επιπλέον, καθίσταται σαφές από την τρέχουσα συνθήκη ότι την ευθύνη για τη διασφάλιση της πολιτιστικής πολυμορφίας, των συνεργασιών και της ενσωμάτωσης των πολιτιστικών πτυχών των συνθηκών στους τομείς, που αφορούν την οικονομία και την κοινωνία, η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για αυτές τις διεργασίες. Αυτή η υπευθυνότητα δόθηκε στην Επιτροπή από το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο ως προς την πρόταση υποστηρικτικών μέτρων για την προστασία των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων των κρατών-μελών ιδίως και μετά το άρθρο 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης. Το Συμβούλιο, όμως, αποφασίζει ομόφωνα για τη διαπραγμάτευση και τη σύναψη εμπορικών συμφωνιών στον τομέα του εμπορίου των πολιτιστικών και οπτικοακουστικών υπηρεσιών, όταν υπάρχει κίνδυνος οι συμφωνίες αυτές να θίξουν την πολιτιστική και γλωσσική πολυμορφία της Ένωσης (άρθρο 207 ΣΛΕΕ).

Άλλο παράδειγμα ανάληψης της τρέχουσας αρμοδιότητας από την Επιτροπή διαφαίνεται και από την έκθεση που έγινε από μέρος του προαναφερθέντος οργάνου για τις πολιτιστικές πτυχές της δράσης στην ΕΕ, τον Απρίλιο του 1996 και ασχολήθηκε κυρίως με θέματα εσωτερικής αγοράς, κοινωνικής συνοχής, τουρισμού, έρευνας, περιφερειακής ανάπτυξης, επικοινωνίας, ενημέρωσης, οπτικοακουστικού τομέα και περιβάλλοντος. Επιπλέον, η ΣΛΕΕ έρχεται να συμπληρώσει αυτή τη θέση από μέρος της Ένωσης ως εξής: «η Ένωση σέβεται τον πλούτο της πολιτιστικής και γλωσσικής της πολυμορφίας και μεριμνά για την προστασία και ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς»²⁰.

¹⁸ Βλάσης, Αντώνιος. *Ευρωπαϊκός Πολιτισμός ή Ευρώπη των Πολιτισμών, Απόπειρα αποτίμησης και αποκρυστάλλωσης των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάνω στον πολιτισμό*. http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=324:eyropaikos-politismos-i-eyropi-ton-politismon&catid=15:2008-05-12-11-28-15&Itemid=68, (Ημερομηνία Εισαγωγής Οκτώβριος 26, 2015).

¹⁹ βλέπε παράρτημα 1.

²⁰ Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι αποφάσεις της πολιτιστικής ενσωμάτωσης είναι ad hoc όπως διαφαίνεται από τις εκθέσεις της Επιτροπής, ενώ Συμβούλιο και Κοινοβούλιο έθεσαν κάποιες παραμέτρους κάτω από τις οποίες θα αξιολογούνταν οι δραστηριότητες της Επιτροπής προς την πολιτιστική πολιτική (βλέπε παράρτημα 2)²¹.

Το Συμβούλιο όρισε στην Επιτροπή τη σύνταξη, σε ετήσια βάση, έκθεσης για το βαθμό πολιτιστικής ενσωμάτωσης στις αποφάσεις των οργάνων αλλά και το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο προσπάθησαν με τη σειρά τους να συγκεντρώσουν όλες τις πληροφορίες αναφορικά με τις πολιτιστικές πτυχές των δράσεων στον εν λόγω τομέα στο εσωτερικό της Ένωσης, ενώ τόνισαν την αναγκαιότητα αύξησης της πληροφόρησης των ευρωπαϊών πολιτών ως προς τις διεργασίες της Ένωσης προκειμένου να αντιληφθούν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, τις δικές τους και των κρατών-μελών. Ακόμα μία προσπάθεια προς την επιτυχημένη πολιτιστική ενσωμάτωση έγινε από την Επιτροπή και μέσω της συνεργασίας της με τη Γενική Διεύθυνση Παιδείας και Πολιτισμού (EAC), αλλά και μέσω της προσπάθειας χρήσης συστήματος εκτίμησης επιπτώσεων. Δυστυχώς, αυτές οι προσπάθειες απέβησαν άκαρπες και λόγω της ανεπαρκούς και ξεκάθαρης αναφοράς σε πολιτιστική πολιτική μέχρι και τη Στρατηγική της Λισαβόνας, η οποία έθεσε το 2000 «τόσο οικονομικούς, όσο και κοινωνικούς και περιβαλλοντικούς στόχους για την ανάδειξη της ΕΕ στην πιο ανταγωνιστική και δυναμική, βασισμένη στη γνώση οικονομία στον κόσμο, ικανή για αειφόρο ανάπτυξη με περισσότερες θέσεις εργασίας και μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή»²².

Από το 2000 έως σήμερα, πρέπει να αναφερθεί στο σημείο προσπάθειας χάραξης μίας ενιαίας πολιτιστικής πολιτικής ότι συνεχίστηκε η χρηματοδότηση των τριών κοινοτικών προγραμμάτων από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ με την ονομασία **Πολιτισμός 2000**, με εκπνοή ισχύος το 2006 και με συνολικό προϋπολογισμό 240 εκατομμύρια ευρώ. Αυτό είχε ως σκοπό την ενθάρρυνση της δημιουργικότητας μέσω συνεργασιών με όλους τους ενδιαφερόμενους κρατικούς και μη φορείς.

- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Πρωτόκολλα - Παραρτήματα - Δηλώσεις οι οποίες προσαρτώνται στην Τελική Πράξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισαβόνας που υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 Πίνακας αντιστοιχίας, ΤΙΤΛΟΣ XIII, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, Άρθρο 167, (πρώην άρθρο 151 της ΣΕΚ), <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Νοέμβριος 3, 2011) και European Union's Consolidated Treaties, Charter of Fundamental Rights, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union (σσ. 120- 122), TITLE XIII, CULTURE, Article 167, (ex Article 151 TEC) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN> (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015)., (βλέπε παράρτημα 1).

²¹ Ψυχογιόπουλου, Ευα. *Η ατζέντα της πολιτιστικής ενσωμάτωσης κατά το άρθρο 167 παρ.4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι πολιτιστικές πτυχές στο δίκαιο της ΕΕ και στις πολιτικές της*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Εργασίας Νο 59/2015, (Ιανουάριος, 2015), http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/01/59_2015_-WORKING-PAPER.pdf, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Ιούλιος 18, 2015).

²² Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, (23-24 Μαρτίου 2000), http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/00100-r1.gr0.htm, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να μιλήσουμε και για την Πολιτιστική Ατζέντα της Επιτροπής όπως αυτή προτάθηκε το 2007 και *στηριζόταν σε τρεις σειρές στόχων: πολιτιστική πολυμορφία και διαπολιτισμικός διάλογος* (που ενίσχυσε την κινητικότητα των καλλιτεχνών και των εργαζομένων του πολιτιστικού τομέα και βοήθησε στην αύξηση θέσεων εργασίας μέσω της κινητικότητας, ενώ ο διαπολιτισμικός διάλογος αφορά στην πολιτιστική γνώση, τις ξένες γλώσσες και τη δια βίου μάθηση), *ο πολιτισμός ως καταλύτης της δημιουργικότητας και ο πολιτισμός ως απαραίτητο στοιχείο των διεθνών σχέσεων* (κάτι που διαφαίνεται και από τον τρόπο διανομής του προϋπολογισμού στο πλαίσιο του προγράμματος HORIZON 2020 προς τις δημιουργικές πολιτιστικές βιομηχανίες)²³. Μέσω της πολιτιστικής ατζέντας η Επιτροπή *στοχεύει στην προβολή του πολιτισμού ως ζωτικού στοιχείου στις διεθνείς σχέσεις της ΕΕ*.

Μετά τη λήξη αυτού ακολούθησε το πρόγραμμα **Πολιτισμός 2007** (διάρκεια: 2007-2013) αναφορικά με την κινητικότητα καλλιτεχνών, μορφών τέχνης και διαπολιτισμικού διαλόγου στο πλαίσιο δημιουργίας πολιτιστικών συνεργειών, που αφορά και στο πρώτο μέρος της υλοποίησης της Πολιτιστικής ατζέντας της Επιτροπής. Δύο ακόμα εκθέσεις από μέρους της Επιτροπής ενισχύουν το έργο προς μία πολιτιστική πολιτική 2010 και 2012 που παρουσίασαν αποτελέσματα στους ακόλουθους τομείς πολιτισμού: παιδείας, νεολαίας, περιβάλλοντος, ανταγωνισμού, βιομηχανίας, απασχόλησης, επαγγελματικής εκπαίδευσης, εμπορίου, συνεργασιών με τρίτες χώρες για την ανάπτυξη, κά.. Αυτές οι δύο εκθέσεις προέβαλαν τον σπουδαίο ρόλο που παίζει η Επιτροπή αναφορικά με τη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής ακόμα και αν η αποτίμηση του έργου δεν ήταν ολιστική.

Τέλος, φτάνοντας στο Σήμερα και στο πρόγραμμα **Δημιουργική Ευρώπη** (2014-2020, ύψους 1.462 δισεκατομμύρια ευρώ)²⁴ για την τόνωση του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα και πιο συγκεκριμένα «του κινηματογράφου, της τηλεόρασης, του πολιτισμού, της μουσικής, των παραστατικών τεχνών, της πολιτιστικής κληρονομιάς και των συναφών κλάδων»²⁵. Το εν λόγω πρόγραμμα υπερέβη κατά 9% το ποσό που δαπανάται για τον πολιτισμό.

Επίσης, ο θεσμός των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς και αυτός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας (1985, μία ενέργεια που προηγήθηκε της οργανωμένης προσπάθειας για ύπαρξη πολιτιστικής πολιτικής) αποτελούν, επίσης, ενέργειες προς την ενθάρρυνση μίας πολιτιστικής πολιτικής στους κόλπους της Ευρώπης.

---

²³ Πολιτισμός, Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.1.html, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 2015).

²⁴ http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/opportunities/index_en.htm, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).

²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, *Δημιουργική Ευρώπη: Η Επιτροπή δημοσιοποιεί το σχέδιο της για την τόνωση του πολιτιστικού και του δημιουργικού τομέα*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1399_el.htm, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).

Στο πλαίσιο της μελέτης που διενεργείται για την ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική θα πρέπει να αναφερθούμε και στις διαφορετικές ονομασίες των Υπουργείων Πολιτισμού στις χώρες της Ένωσης. Αυτό είναι κρίσιμο διότι αποτελεί το πιο άμεσο και ξεκάθαρο δείγμα αναφορικά με τις προτεραιότητες που κάθε κράτος-μέλος έχει ως προς τον Πολιτισμό. Έτσι, είναι εύκολο να διακρίνει κανείς πως η πλειονότητα των κρατών χρησιμοποιούν ως ονομασία για τα υπουργεία τους, το Υπουργείο Πολιτισμού, όπως η Δανία και η Σουηδία, η Τσεχία, η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Ουγγαρία, η Σλοβενία, η Σλοβακία, η Βουλγαρία, η Κροατία, κράτη γειτονικά μεταξύ τους με κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Από την άλλη πλευρά έχουμε και κράτη που δίνουν μεγαλύτερη σημασία στον Πολιτισμό μαζί με την Εκπαίδευση (Γερμανία, Αυστρία), είτε με την Επικοινωνία (Βέλγιο, Γαλλία και Ηνωμένο Βασίλειο), ή με τον Αθλητισμό (Ηνωμένο Βασίλειο και Ισπανία) ή με την Πολιτιστική Κληρονομιά, όπως η Πολωνία και η Ρουμανία. Με περαιτέρω υποδιαίρεσεις και άλλους τομείς ενδιαφέροντος όπως στην περίπτωση της Μάλτας (Ministry for Justice, Culture and Local Government) καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι κάθε κράτος-μέλος μπορεί να συνεχίζει να χαράσσει τη δική του εθνική πολιτιστική πολιτική χωρίς αυτή να απειλείται από την πορεία προς την Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση, λόγω και της αποδοχής από την Ένωση της Σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολιτιστικής πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης, η οποία εγκρίθηκε από το Συμβούλιο και συνεπώς αποτελεί δίκαιο της Ένωσης (**βλέπε παράρτημα 3**)²⁶. Πρέπει, όμως να συνυπολογιστεί σε αυτό το πόρισμα και ο τρόπος διανομής των Ευρωπαϊκών κονδυλίων για τον πολιτισμό στο εσωτερικό των κρατών-μελών ανάλογα με την κατανομή εξουσίας και ποια χαρακτηριστικά είναι αυτά που θεωρούν ότι χαρακτηρίζουν την εθνική τους ταυτότητα.

---

²⁶ Απόφαση 2006/515/EK του Συμβουλίου της 18ης Μαΐου 2006 σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης, OJ L 201, 18/5/2006, σ.15, http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.201.01.0015.01.ELL , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).

Πίνακας 1: Ονομασίες των Υπουργείων που είναι υπεύθυνα για τον Πολιτισμό στα 28 κράτη-μέλη της Ένωσης (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο)

Βέλγιο	Ministry of Culture, Media and Tourism
Γερμανία	Ministry of Education, Science and Culture
Γαλλία	Ministry of Culture and Communication
Ιταλία	Ministry of Heritage and Cultural Activities
Λουξεμβούργο	Ministère de la Culture
Ολλανδία	Ministry of Education, Culture and Science
Δανία	Ministry of Culture
Ιρλανδία	Ministry for - Arts, Heritage and the Gaeltacht
Ηνωμένο Βασίλειο	Department for Culture, Media & Sport
Ελλάδα	Υπουργείο Πολιτισμού
Ισπανία	Ministry of Education, Culture and Sport
Πορτογαλία	Secretary of State of Culture
Αυστρία	Federal Ministry for Education, Arts and Culture
Φινλανδία	Ministry of Education and Culture
Σουηδία	Ministry of Culture
Τσεχία	Ministry of Culture
Εσθονία	Ministry of Culture
Κύπρος	Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού
Λετονία	Ministry of Culture
Λιθουανία	Ministry of Culture
Ουγγαρία	Ministry of Culture
Μάλτα	Ministry for Justice, Culture and Local Government
Πολωνία	Ministry of Culture and National Heritage
Σλοβενία	Ministry of Culture
Σλοβακία	Ministry of Culture
Βουλγαρία	Ministry of Culture
Ρουμανία	Ministry of Culture and National Patrimony
Κροατία	Ministry of Culture

Στο επόμενο κεφάλαιο γίνεται λόγος για το ρόλο της οικονομίας στη χάραξη της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής στη σημερινή περίοδο της Κρίσης και πώς αυτή επηρεάζει τις εθνικές ταυτότητες αλλά και την Ευρωπαϊκή Ταυτότητα.

4. Ο ρόλος της Οικονομίας στη χάραξη της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής και η σημερινή περίοδος της Κρίσης, Οι Εθνικές ταυτότητες και η Ευρωπαϊκή Ταυτότητα

Είναι λογικό σε περιόδους οικονομικής κρίσης να δίνεται προτεραιότητα στη βελτίωση των όρων της οικονομικής ζωής για να δρομολογηθεί η ανάκαμψη ή τουλάχιστον μία αισιόδοξη προοπτική για αυτήν. Ωστόσο η προτεραιότητα στους όρους οικονομικής ζωής δε νοείται να αποβαίνει σε βάρος της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής πολύ περισσότερο με δεδομένο ότι σε περιόδους οικονομικής κρίσης διεγείρεται η ευαισθησία για την εθνική ταυτότητα και τίθεται σε αμφισβήτηση η τυχόν παραχώρηση της θέσης της στην Ευρωπαϊκή ταυτότητα.

4.1 Οικονομία - Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική και Κρίση

Καθώς το χρήμα αποτελεί την κινητήριο δύναμη της οικονομίας έτσι και για τη χάραξη της πολιτιστικής πολιτικής πρέπει να γίνει λόγος για την Οικονομία και πιο συγκεκριμένα για τον προϋπολογισμό της Ένωσης. Μικρή αναφορά σε αυτόν έγινε στο προηγούμενο κεφάλαιο διαμέσου των ευρωπαϊκών προγραμμάτων πολιτισμού από τις πρώτες επίσημες αποφάσεις πολιτιστικής πολιτικής έως σήμερα.

Σύμφωνα με την ευρωπαϊκή πύλη ενημέρωσης Euroρα διαφαίνεται πως ο προϋπολογισμός της Ένωσης πρέπει να προκύπτει από τη συγκέντρωση εισφορών των κρατών-μελών της και αποτελούν μόνο το 1% του πλούτου τους. Συγκεκριμένα, από τον προϋπολογισμό της Ένωσης αφορά στον πολιτισμό το εξής πρόγραμμα: Δημιουργική Ευρώπη 2014-2020, που είναι πρόγραμμα πολιτισμού του *Ορίζοντα 2014-2020* και ενσωματώνονται σε αυτό τα προγράμματα «Πολιτισμός 2007-2013» και «MEDIA» ύψους 1.462 εκατομμυρίων ευρώ²⁷. Οι κατηγορίες που διαιρείται αυτό είναι οι: εκπαίδευση, κατάρτιση και νεολαία, πολυγλωσσία, οπτικοακουστικός τομέας και μέσα επικοινωνίας και πολιτισμός.

Αυτό που έχει παρατηρηθεί και σχολιαστεί ποικιλοτρόπως είναι πως πάντα η χρηματοδότηση για την εφαρμογή της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής είναι πενιχρή συγκριτικά με τα λεφτά που δαπανώνται για τις λοιπές εφαρμογές πολιτικών της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, το ποσοστό που δίνεται για τον κλάδο του πολιτισμού αντιστοιχεί στο 0,12% του κοινοτικού προϋπολογισμού, ενώ ο μόνος που μίλησε ξεκάθαρα για «ευτελές αν όχι μηδαμινό» ποσοστό ήταν στο πλαίσιο της προεκλογικής εκστρατείας του ο Jean - Claude Juncker, στις 3 Μαΐου 2005 στο Παρίσι.

Και ενώ γίνεται αυτή η δήλωση περί αύξησης των κονδυλίων για την πολιτιστική πολιτική, έχουμε την αρχή της παγκόσμιας και εν συνεχεία της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης. Σύμφωνα με την Κομισιόν *η οικονομική κρίση αποτελεί τη μία από τις δύο φάσεις των οικονομικών διακυμάνσεων και συγκεκριμένα τη φάση της καθόδου, όταν δηλαδή η οικονομική δραστηριότητα βρίσκεται σε μια συνεχή*

²⁷ http://www.yppo.gr/5/g5151.jsp?obj_id=55432 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

*συρρίκνωση*²⁸ Όχι μόνο δεν έχουμε, λοιπόν αύξηση των κονδυλίων για την ανάπτυξη του πολιτιστικού κλάδου αλλά έχουμε συρρίκνωση και του ποσού των κρατικών χρημάτων για τις συγκεκριμένες δράσεις.

Πώς, επομένως να μειωθεί το ποσοστό των ευρωσκεπτικιστών αλλά και να εδραιωθεί ο διττός ρόλος της ευρωπαϊκής ταυτότητας, όχι ως δεύτερης ταυτότητας που δεν έχει στόχο παράκαμψη της εθνικής όταν τα κονδύλια για την υλοποίηση τέτοιας πολιτικής συρρικνώνονται και τείνουν να εκλείπουν;

4.2 Εθνικές Ταυτότητες και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα

Έθνος, ιθαγένεια, εθνικότητα, εθνική ταυτότητα και ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι οι έννοιες που θα μας απασχολήσουν στο παρόν κεφάλαιο.

4.2.1. Έθνος

Το έθνος μπορεί να ορισθεί σαν την ευρύτερη κοινωνία ανθρώπων, τους οποίους ενώνουν κοινές πολιτιστικές αντιλήψεις και κοινή συνειδητότητα. Το έθνος καταλαμβάνει μία κοινή εδαφική περιοχή, γι' αυτό και τα μέλη που το απαρτίζουν έχουν κοινά συμφέροντα χώρου και εδάφους²⁹. Ο κλασσικός ορισμός του Renan για το έθνος είναι ο εξής: «Έθνος είναι μία ψυχή, μία πνευματική αρχή. Δύο πράγματα, που ουσιαστικά είναι ένα και το αυτό, συγκροτούν αυτήν την ψυχή ... Το ένα είναι η συννομή μίας πλούσιας κληρονομιάς αναμνήσεων, το άλλο είναι η πραγματική συναίνεση, η επιθυμία της συμβιώσεως και η θέληση αξιοποιήσεως της κοινής κληρονομιάς».³⁰ Ο Μπαμπινιώτης διακρίνει το έθνος ως ένα ομοιογενές σύνολο ανθρώπων με δεσμούς κοινής καταγωγής και με κοινό ιστορικό παρελθόν, κοινά στοιχεία πολιτισμού, κοινά ιδανικά και πολλές φορές κοινή γλώσσα και θρησκεία³¹.

Μιλώντας, για το έθνος ως έννοια θα πρέπει να μη λησμονήσουμε και την άποψη του Στάλιν με τον κομμουνιστικό ορισμό της λέξης ως «μία ιστορικά εξελιγμένη, σταθερή κοινότητα γλώσσας, εδάφους, οικονομικής ζωής και ψυχολογικής συγκρότησης, που εκδηλώνεται με την κοινότητα των πολιτιστικών αντιλήψεων της»³².

Ετυμολογικά η λέξη έθνος στα αγγλικά, nations προέρχεται από τη λατινική λέξη nasci που σημαίνει γεννιέμαι και αποτελούν σύνθετα φαινόμενα, που σχηματίζονται από πλήθος πολιτισμικούς, πολιτικούς και ψυχολογικούς παράγοντες³³. Ο όρος, αρχικά χρησιμοποιείτο για φυλές και λαούς για παράδειγμα όπως τα ευρωπαϊκά φύλα, τους Άραβες ή τα έξι έθνη των Ιροκέζων Ερυθρόδερμων της Αμερικής έπειτα

²⁸ European Commission, (2009) , «Economic and Financial Affairs: Economic crisis in Europe: Causes, consequences and responses». European Economy, Brussels. Pp.1-87, Tab. Graph. Bibliogr.

²⁹ UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτις, τόμος 1, σσ.209-210.

³⁰ Renan, E. *Qu'est-ce qu'une notion, Oeuvres Complètes* (Paris: Calmann-Levy, 1882), τόμος 1, σελ.903.

³¹ Μπαμπινιώτης, Γ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Β' Έκδοση. Γ' Ανατύπωση, τόμος 4, Κέντρο Λεξικολογίας, Αθήνα, 2006, σ.299.

³² Stalin, J. *Marxism and the National and Colonial Question* (London: Lawrence, Εκδόσεις Fineberg, 1935), σελ.8.

³³ Heywood, Andrew. *Εισαγωγή στην Πολιτική*, κεφάλαιο 6. Έθνη και Εθνικισμός, (Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2006), σελ.159.

όμως απέκτησε πιο εξειδικευμένο χαρακτήρα ψυχολογικού ή πολιτικού προσδιορισμού.

Αναφερόμενοι δε, στον όρο του έθνους θα πρέπει να πούμε ότι αυτός έχει καταβολές αλλά και συσχετισμούς με τις έννοιες της φυλής, της κοινωνίας, του κράτους αλλά και του εθνικισμού. Διακρίνεται δε σε εθνική ή πολιτισμική κοινότητα στην πρωταρχική του μορφή³⁴. Τα έθνη μπορεί να διακριθούν βάσει των πολιτισμικών ή πολιτικών κοινοτήτων και έχουν τέσσερις μορφές εθνικισμού: φιλελεύθερο, συντηρητικό, επεκτατικό και αντιαποικιοκρατικό.

Όπως χαρακτηριστικά μας πληροφορεί ο Emerson οι λαοί της Ασίας και της Αφρικής παρουσίασαν την τάση να εφαρμόσουν τις έννοιες του έθνους και του εθνικισμού επηρεασμένοι από τα Ευρωπαϊκά πρότυπα και συγκεκριμένα γράφει: «Το ιδεατό πρότυπο του έθνους, προς το οποίο πρόσβλεπαν τα Ευρωπαϊκά προηγούμενα, παρόλο ότι ένα τέτοιο έθνος δεν υπήρχε σε ολοκληρωτική καθαρότητα, είναι ένας μόνος λαός, προσηλωμένος από την παράδοση σε μία καλά προσδιορισμένη εδαφική περιοχή, που ομιλεί την ίδια γλώσσα - ακόμη προτιμότερο, μία δική του γλώσσα, έχει ξεχωριστές πολιτιστικές αντιλήψεις (κουλτούρα) και έχει διαμορφωθεί, μέσω της κοινής ιστορικής εμπειρίας (βιωμάτων πολλών γενεών, σε έναν ενιαίο τύπο)»³⁵.

Τέλος, το έθνος κατά τη γνώμη του Σωκράτη Γκίκα μπορεί να ταυτίζεται με το κράτος, να περικλείεται ολόκληρο μέσα στα όρια του κράτους, μπορεί όμως και να μοιράζεται ανάμεσα σε πολλά κράτη ή να συνυπάρχει με άλλες εθνικές ομάδες στην επικράτεια ενός πολυεθνικού κράτους. Το έθνος δε έχει ρίζες και επιδιώκει τη διαιώνιση του³⁶.

4.2.2 Ιθαγένεια

Ο Hyde μιλώντας για την ιθαγένεια αναφέρεται στα δικαιώματα, τα οποία ένα κράτος θεωρεί ότι είναι σωστό να απονέμει σε ορισμένα άτομα που συνάμα είναι υπήκοοί του³⁷. Το διεθνές δίκαιο με την ιθαγένεια υπονοεί επίσης και την εθνικότητα.

Δύο είναι οι τρόποι κατά τους οποίους μπορεί να ορισθεί η ιθαγένεια είτε ως μία κατάσταση σχέσεων μεταξύ ενός φυσικού προσώπου και μίας πολιτικής κοινότητας - του κράτους - κατά την οποία το πρόσωπο οφείλει αφοσίωση στο κράτος και το κράτος προστασία στο πρόσωπο. Η κατάσταση αυτή ή δεσμός ρυθμίζεται από το εσωτερικό και αναγνωρίζεται από το διεθνές δίκαιο. Αλλιώς ως η θέση του πολίτη σε μία κοινωνία που βασίζεται στο κράτος δικαίου και στις αρχές της ισότητας³⁸.

Συμπληρωματικά θα πρέπει να πούμε πως σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει να συγχέουμε την ιθαγένεια με την κατοικία ή τον κάτοχο της ιθαγένειας με τον κάτοικο. Δηλαδή, μπορεί κάποιος ο οποίος να έχει την ιθαγένεια μίας χώρας δίχως να κατοικεί σε αυτήν και το αντίστροφο.

³⁴ Lafont, R. Sur la France regionaliste. Paris: Gallimard, 1968.

³⁵ Emerson, R. *Από την Αυτοκρατορία στο Έθνος*. (Cambridge Mass: Harvard University Press, 1960), σελ.103.

³⁶ Γκίκας, Σ., Φιλοσοφικό Λεξικό. 1985, σ.90.

³⁷ Hyde, C.C. *International Law Chiefly as Interpreted and Applied by the United State.*, (Boston: Little, Brown, 2nd edition, 1947), vol.2, p.1066.

³⁸ UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτης, τόμος 1, σ.340.

4.2.3 Εθνικότητα

Ως εθνικότητα ορίζει το Διεθνές Δικαστήριο ένα νομικό δεσμό, ο οποίος θεμελιώνεται στο κοινωνικό γεγονός της προσηλώσεως, σε μία πραγματική σύμπτωση υπάρξεως, συμφερόντων και αισθημάτων, σε συνδυασμό με την ύπαρξη αμοιβαίων δικαιωμάτων και υποχρεώσεων.

Ο ομαλός τρόπος με τον οποίον αποκτάται η ιθαγένεια είναι η γέννηση. Σήμερα τα περισσότερα κράτη συνδυάζουν την αρχή του εξ εδάφους δικαιώματος (jus solis), κατά την οποία τα παιδιά που γεννιούνται στην εδαφική περιοχή του κράτους αποκτούν την εθνικότητα του, με την αρχή του εξ αίματος δικαιώματος (jus sanguinis), κατά την οποία τα παιδιά που οι γονείς τους έχουν μία εθνικότητα την αποκτούν και αυτά οπουδήποτε έχουν γεννηθεί³⁹.

Μία διαφορά μεταξύ Ελλάδας και χωρών του εξωτερικού αποτελεί το γεγονός ότι ο όρος της εθνικότητας είναι πιο ευρύς από την έννοια της ιθαγένειας ή υπηκοότητας.

4.2.4. Εθνική Ταυτότητα

Σύμφωνα με τον Anderson η εθνική ταυτότητα αποτελεί μια συμβολική κατασκευή που ήρθε να αντικαταστήσει το κενό που δημιούργησε η κατάλυση της παραδοσιακής μορφής κοινωνικής οργάνωσης, στην οποία η θρησκεία είχε το κεντρικό ρόλο και να προσφέρει στα μέλη των σύγχρονων κοινωνιών μια νέα βάση για την επίτευξη και τη δημιουργία της «φαντασιακής κοινότητας» του έθνους που στηρίζεται στην ύπαρξη κοινών πολιτισμικών στοιχείων⁴⁰ ή ως κοινωνικό κατασκεύασμα με κοινωνικο-ιστορικές διαστάσεις^{41, 42}. Η έννοια της ταυτότητας αναφέρεται τόσο σε άτομα (προσωπική ταυτότητα), όσο και σε συλλογικότητες (κοινωνική ταυτότητα)^{43, 44}.

Η εθνική ταυτότητα όμως είναι και συνισταμένη των εθνικών ομάδων με τα ποικίλα εθνικά τους χαρακτηριστικά, τα θρησκευτικά, τα γλωσσικά και εκείνα της γεωγραφικής προέλευσης.

Σύμφωνα με τους Gropas & Traiantafyllidou⁴⁵ η εθνική ταυτότητα των Ελλήνων συνδέθηκε, όπως διαμορφώνεται κατά τον 20ο αιώνα, αναπτύχθηκε σε ένα πλέγμα σχέσεων ανάμεσα: α) στην κατασκευή και αντίληψη για την εθνική και την Ευρωπαϊκή ταυτότητα, β) στη νεωτερικότητα και την παράδοση, που είχε ως αποτέλεσμα μια συγκεκριμένη έννοια του όρου «Ελληνο-χριστιανισμός» και γ) στη

³⁹ UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτις, τόμος 1, σ.205.

⁴⁰ Anderson, B. *Imagined Communities*. London: Routledge, 1991.

⁴¹ Βέικος, Θ. *Εθνικισμός και εθνική ταυτότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999.

⁴² Hall, J. M. *Ethnic Identity in Greek Antiquity*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1997.

⁴³ Jenkins, R. *Social Identity*. London: Routledge, 1996.

⁴⁴ Oyserman, D., Bybee, D., Terry, K., & Hart-Johnson, T. *Possible selves as roadmaps*. *Journal of Research in Personality*, 38 (2), 2004, p.p. 130-149.

⁴⁵ Gropas, R. & Triandafyllidou, A. (2009). The state of the art: various paths to modernity. Greek case. Athens: ELIAMEP, 2009, p.p.13-14.

θέση της χώρας στο σταυροδρόμι, τόσο γεωγραφικά όσο και πολιτισμικά, μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Μετά από την προηγηθείσα ανάλυση περί εθνικής ταυτότητας η άποψη της τρέχουσας μελέτης συνοψίζεται στα εξής: Η εθνική ταυτότητα προσδιορίζεται από τις κοινές πολιτιστικές αντιλήψεις, την κοινή συνειδητικότητα και την ισχυρή αίσθηση της ιστορίας, της ιδιαίτερης κοινής θρησκείας και της μοναδικής κουλτούρας που εμπεριέχει και τη γλώσσα. Εθνική ταυτότητα υπάρχει και χωρίς κρατική υπόσταση, γιατί πηγάζει από τον πολιτιστικό δεσμό της κάθε ιστορικής κοινότητας.

4.2.5. Ευρωπαϊκή Ταυτότητα/ Ιθαγένεια (διττή ή μονή); - Τα χαρακτηριστικά και η εξέλιξή της

Συζήτηση περί ευρωπαϊκής ιθαγένειας υπάρχει ήδη από τη συνθήκη του Μάαστριχτ όπου εκφράστηκε και η άποψη υπέρ μίας Ευρώπης των λαών. Χαρακτηριστικά η έννοια της ευρωπαϊκής ιθαγένειας εκφράζει τις θεμελιώδεις αξίες που μοιράζονται οι Ευρωπαίοι και στις οποίες στηρίζεται η ευρωπαϊκή οικοδόμηση⁴⁶. Πρώτη θέσπιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας έχουμε κατά τη συνθήκη του Άμστερνταμ. Ακολουθούν οι συνθήκες Νίκαιας και Λισαβόνας που κάνουν περαιτέρω θεσμοθετήσεις στο θέμα. Αρχικά, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι η ιθαγένεια της Ένωσης δεν αποκαθιστά την εθνική ιθαγένεια όπως έχουμε αναφέρει παλαιότερα και τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τους καταγράφονται σαφώς στα άρθρα 9 ΣΕΕ και 20 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 17 της ΣΕΚ. Τρία είναι τα κύρια γνωρίσματα της ιθαγένειας της Ένωσης: η απαγόρευση των διακρίσεων, τα εκλογικά δικαιώματα και η διπλωματική προστασία των πολιτών της Ένωσης, τα οποία θα αναλυθούν διεξοδικά στη συνέχεια.

1. Απαγόρευση διακρίσεων

Το συγκεκριμένο κύριο γνώρισμα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας θεσπίζεται με το άρθρο ΣΕΕ, το εξής: *Η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρώπινων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη μέλη εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών.*⁴⁷

⁴⁶ Έκθεση *Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών, Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός*. σελ. 3, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

⁴⁷ Έκθεση *Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών, Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός*. σελ. 3, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

Το άρθρο 18 της ΣΛΕΕ είναι αυτό που δίνει δικαιοδοσία στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για τη λήψη μέτρων για την απαγόρευση αυτών των διακρίσεων.

2. Εκλογικά Δικαιώματα

Βάσει του άρθρου 22 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 19 ΣΕΚ κάθε πολίτης κράτους -μέλους της Ένωσης έχει δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι σε επίπεδο ευρωπαϊκών και δημοτικών εκλογών, ακόμα και εάν δεν είναι υπήκοος του κράτους-μέλους, στο οποίο διαβιεί. Αυτό το δικαίωμα έχει άρρηκτη σχέση και με το γνώρισμα της απαγόρευσης διακρίσεων (Οδηγία 93/109, τροπ. τελευταία από Οδηγία 2013/1).

3. Διπλωματική Προστασία των πολιτών της Ένωσης

Το συγκεκριμένο χαρακτηριστικό της ευρωπαϊκής ιθαγένειας δίνει τη δυνατότητα σε κάθε υπήκοο ενός κράτους-μέλους της Ένωσης εάν δεν υπάρχει πρεσβευτική ή προξενική αρχή στη χώρα στην οποία βρίσκεται αλλά υπάρχει ενός άλλου κράτους-μέλους να αιτηθεί προξενικής και διπλωματικής προστασίας και έτσι δύναται να του χορηγηθεί προσωρινό ταξιδιωτικό έγγραφο (άρθρα 35 ΣΕΕ και 23 ΣΛΕΕ, πρώην άρθρο 20 ΣΕΚ) [Οδηγία 2015/637].

Δύο προγράμματα είναι αυτά που δρουν υπέρ των δικαιωμάτων και της ιθαγένειας των ευρωπαίων πολιτών. Το πρώτο καλείται «Ευρώπη για τους πολίτες» (2014-2020) και αποτελεί συνέχεια του ομώνυμου προγράμματος της Ένωσης για την περίοδο 2007-2013 και επιδιώκει να συμβάλει στην κατανόηση των πολιτών όσον αφορά την Ένωση, την ιστορία και την πολυμορφία της, να προάγει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια και να βελτιώσει τις συνθήκες συμμετοχής των πολιτών στις δημοκρατικές διαδικασίες και στα κοινά σε επίπεδο Ένωσης [Κανονισμός 390/2014]⁴⁸. Το άλλο πρόγραμμα επονομαζόμενο «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» όπως αναγράφεται στο άρθρο 3 και αναλύεται στο άρθρο 4, *να συμβάλλει στην περαιτέρω ανάπτυξη ενός χώρου στον οποίο προάγονται, προστατεύονται και ισχύουν ουσιαστικά η ισότητα και τα δικαιώματα των ατόμων, όπως κατοχυρώνονται στη ΣΕΕ, τη ΣΛΕΕ, τον Χάρτη και σε διεθνείς συμβάσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα στις οποίες έχει προσχωρήσει η Ένωση*⁴⁹.

⁴⁸ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 390/2014 του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2014 για τη θέσπιση του προγράμματος «Ευρώπη για τους πολίτες» για την περίοδο 2014-2020, Άρθρο 1. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0390&from=EN> (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015).

⁴⁹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1381/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση του Προγράμματος «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» για την περίοδο 2014-2020, Άρθρο 3. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1381&from=EN>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015).

Αφού αναφερθήκαμε στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που προκύπτουν σε όποιον κατέχει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια θα πρέπει να μιλήσουμε σχετικά με τον τρόπο διαμόρφωσης αυτής.

Θα πρέπει να μιλήσουμε για τα στοιχεία που συγκροτούν τον ευρωπαϊκό πολιτισμό και κατ'επέκταση την ευρωπαϊκή ταυτότητα που δεν είναι άλλα από τη δημοκρατία, τη δικαιοσύνη και την ελευθερία. Ο Έντγκαρ Μόρεν έγραψε το εξής για την ευρωπαϊκή κουλτούρα, γέννησε πραγματικότητες κεφαλαιώδεις στην καθημερινή ζωή όλων και στη μοίρα των εθνών μας⁵⁰.

Σε έρευνα που διεξήχθη στην Ελλάδα ρωτώντας τους πολίτες της χώρας για το πως αισθάνονται για την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα τα στοιχεία που έθεσαν αφορούσαν στον κοινό πολιτισμό, τη συμμετοχή σε μια ευρωπαϊκή κοινωνία με πολλές γλώσσες και κουλτούρες, κοινές ρίζες, κοινή ιστορία και κοινό πεπρωμένο, τους κοινούς θεσμούς της ΕΕ και κοινό εδραιωμένο πολιτικό και νομικό σύστημα, κοινά δικαιώματα και υποχρεώσεις, κοινό σύστημα κοινωνικής προστασίας στο πλαίσιο της ΕΕ, το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης και εγκατάστασης προσώπων στο εσωτερικό της ΕΕ, κοινό σύστημα άμυνας στην ΕΕ, κοινά σύνορα, το αίσθημα υπερηφάνειας να είναι κανείς Ευρωπαίος/αία, η κυριαρχία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κοινό νόμισμα για την ΕΕ, ένα σύνολο συμβόλων της ΕΕ. Από όλα αυτά οι Έλληνες αποκρίθηκαν πώς τα κοινά που εμφανίζουν με τους πολίτες των λοιπών κρατών-μελών είναι το ευρώ, το δικαίωμα ελεύθερης μετακίνησης και εγκατάστασης τους στο εσωτερικό της ΕΕ, και τα κοινά σύνορα παρά οι κοινές ρίζες, ιστορία, κοινός πολιτισμός και κοινό πεπρωμένο⁵¹.

Ο καθηγητής του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών Ναπολέον Μαραβέγιας αναφέρει στην πως τα στοιχεία που αποτελούν την ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι οι κοινές αξίες της ελευθερίας, της δημοκρατίας, η κοινή ελληνορωμαϊκή και χριστιανική παράδοση και μισός αιώνας οικονομικής ολοκλήρωσης.⁵²

Ανεξαρτήτως, όμως της συζήτησης περί μονής ή διττής ταυτότητας, αυτό που αποκαλύπτεται από το σύνολο των πολιτών της Ένωσης είναι ότι το σχέδιο περί δημιουργίας μίας κοινής ταυτότητας που θα σέβεται τα εθνικά στοιχεία κάθε χώρας, θα τα προβάλλει και μέσω της υπεράσπισης της πολυμορφίας τους θα σχηματίζει τη δική της μέχρι στιγμής έχει δείξει πως αποτυγχάνει. Αυτή η άποψη ενισχύεται αν

⁵⁰ Έντγκαρ Μόρεν. "Η Ευρώπη του πολιτισμού", ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Ιούλιος 12, 1993, σελ.26.

⁵¹ ΚΕΚ. ΜΟ. ΚΟΠ., Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, *Εθνική και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, Συγκλίσεις και Αποκλίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2004, σσ.118-126.

⁵² Μαραβέγιας, Ναπολέον. "Η ευρωπαϊκή ταυτότητα σε κρίση", Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, (Ιούλιος 24, 2011), <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=295981>, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 25, 2015).

αναλογιστούμε πως στο μυαλό των ευρωπαίων τα σύμβολα όπως ο ύμνος και η σημαία δεν κατάφεραν επίσης να συσπειρώσουν τους πολίτες του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, ενώ η έλλειψη πληροφόρησης δείχνει να έχει επιτείνει αυτό το πρόβλημα. Τέλος, η κρίση και οι αγεφύρωτες ανομοιότητες των εθνικών οικονομιών Βορρά και Νότου τείνουν να απομακρύνουν τους λαούς παρά να είναι αλληλέγγυοι μεταξύ τους στο πλαίσιο της κοινής τους ταυτότητας.

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί θα αναζητηθεί και θα αναλυθεί και η άποψη της κοινής γνώμης με ποικίλα ζητήματα που αφορούν την ευρωπαϊκή πολιτιστική πολιτική αλλά και την άποψη των ευρωπαίων πολιτών σχετικά με την εθνική αλλά και την ευρωπαϊκή ιθαγένεια. Τι πιστεύουν οι ίδιοι;

5. Το Ευρωβαρόμετρο και η κοινή γνώμη

Στο τρέχον κεφάλαιο θα διατρέξουμε τις απόψεις των ευρωπαίων πολιτών των κρατών-μελών της Ένωσης όπως αυτές εμφανίζονται στην ηλεκτρονική σελίδα της Επιτροπής στο κομμάτι της Κοινής Γνώμης⁵³. Οι απόψεις των ευρωπαίων πολιτών σχετικά με τα επιλεχθέντα ερωτήματα προκύπτει από το Ευρωβαρόμετρο, μία υπηρεσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που έχει στόχο τη μελέτη της κοινής γνώμης.

Η υπηρεσία αυτή λειτουργεί από το 1973 και επιβλέπει την πορεία της εξέλιξης της άποψης της κοινής γνώμης, συντάσσει τις εκθέσεις βάσει των στοιχείων αυτών. Αυτές αφορούν διάφορα πεδία υπό το πρίσμα της Ευρωπαϊκής ιθαγένειας όπως: κοινωνικά ζητήματα, υγεία, πολιτισμός, τεχνολογία, περιβάλλον, το ευρώ, την άμυνα, ενώ αυτές διενεργούνται σε εξαμηνιαία βάση. Τα ερωτήματα που επιλέχθηκαν αφορούν σε ζητήματα που άπτονται της πολιτιστικής πολιτικής, τα εξής τρία:

1. *Για ποιον από τους ακόλουθους τομείς θεωρείται ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από το εθνικό κράτος ή συλλογικά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Πολιτιστική Πολιτική (Ερώτηση 17)*⁵⁴,

2. *Στο άμεσο μέλλον βλέπεις τον εαυτό σου ως (βάσει μόνο με την εθνική ταυτότητα του πολίτη κάθε κράτους-μέλους, έχοντας τόσο εθνική όσο και ευρωπαϊκή ταυτότητα,; έχοντας τόσο ευρωπαϊκή όσο και εθνική ταυτότητα,; μόνο ευρωπαϊκή ταυτότητα,; δεν ξέρω, δεν απαντώ, τίποτα από όλα)* (Ερώτηση 40)⁵⁵,

3. *Σε γενικές γραμμές, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει για εσάς μία μάλλον θετική, πολύ θετική, ουδέτερη, αρκετά αρνητική ή πολύ αρνητική εικόνα;* (Ερώτηση 45)⁵⁶.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι για κάθε ένα από τα παραπάνω ερωτήματα, αυτά έχουν τεθεί στους Ευρωπαίους πολίτες σε ένα βάθος χρόνου. Έτσι, στη διαμόρφωση των αποτελεσμάτων διακρίνεται και η προσθήκη απόψεων των πολιτών των οποίων τα κράτη εισάγονται στο Ευρωπαϊκό οικοδόμημα στην πορεία του χρόνου. Κάθε έρευνα έχει διαφορετική περίοδο μελέτης.

⁵³ http://ec.europa.eu/public_opinion/index_en.htm , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

⁵⁴ http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=83&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2004.10 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

⁵⁵ http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=266&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2015.05 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

⁵⁶ http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

Ερώτημα 1: Για ποιον από τους ακόλουθους τομείς θεωρείται ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται από το εθνικό κράτος ή συλλογικά στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης; Πολιτιστική Πολιτική (Ερώτηση 17)⁵⁷.

Για το συγκεκριμένο ερώτημα έχουν επιλεγεί για την τρέχουσα ανάλυση το σύνολο των διαθέσιμων χρονολογιών από τον Απρίλιο του 1992 έως τον Οκτώβριο του 2004. Πριν αρχίσουμε την ανάλυση των αποτελεσμάτων του εν λόγω ερωτήματος θα πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά την εναρκτήρια ημερομηνία της έρευνας (1992) τα κράτη-μέλη της Ένωσης είναι 12 (Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο), ενώ κατά την καταληκτική ημερομηνία έχουν προστεθεί και οι: Αυστρία, Φιλανδία, Σουηδία, Τσεχία, Κύπρος, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία, Σλοβενία και τα μέλη φτάνουν τα 25. Οι συνθήκες δε που θεσπίζονται κατά την περίοδο αυτή είναι: Μάαστριχτ, Άμστερνταμ και Νίκαιας.

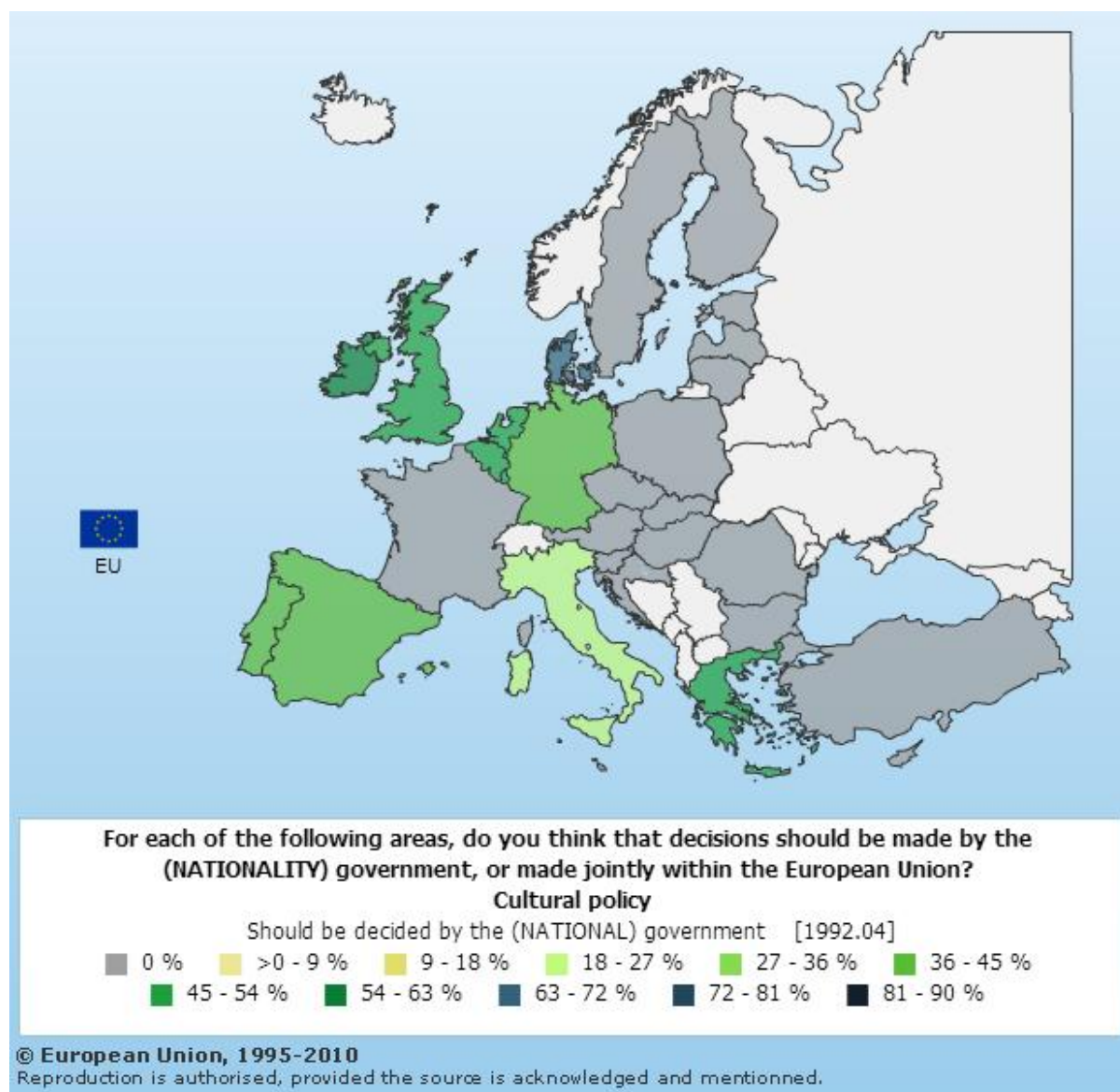
Όπως διαφαίνεται από τους δύο πίνακες που ακολουθούν (**πίνακες 2** (1992) και **3** (2004)) υπάρχει διάχυτη σε πανευρωπαϊκό επίπεδο η πεποίθηση πως η πολιτιστική πολιτική πρέπει να χαράσσεται και να είναι πρωτίστως ζήτημα των εθνικών κυβερνήσεων παρά συναπόφασης με την Ένωση και αυτή γίνεται πιο έκδηλη όσο προχωράμε προς τη διεύρυνσή της. Χαρακτηριστικά το ποσοστό των πολιτών των κρατών-μελών που αποτελείτο από τις προαναφερθείσες χώρες είναι 42% το 1992 υπέρ της λήψης αποφάσεων αναφορικά με την πολιτιστική πολιτική έναντι 60%, το 2004. Αντίστοιχα, το ποσοστό που θεωρεί ότι οι αποφάσεις πρέπει να λαμβάνονται με συναπόφαση αγγίζει το 51% το 1992 και είναι συνεχώς μειούμενο μέχρι το 2004 με 34% να είναι υπέρ αυτής της άποψης.

Πρέπει, όμως να αναφερθούμε και στη μερίδα των αναποφάσιστων περί του τρόπου λήψης αποφάσεων στο χώρο του πολιτισμού να κυμαίνεται μεταξύ του 6% με 9% για το σύνολο της δοθείσας χρονικής περιόδου. Ακόμα, πρέπει σύμφωνα με τους **χάρτες 1** και **2** να συνοψίσουμε και τις αντιλήψεις σχετικά με αυτό το ερώτημα και με βάσει τα γεωγραφικά κριτήρια και την κατανομή αυτή. Για παράδειγμα, οι χώρες του πρώην ανατολικού μπλοκ, οι χώρες της Βαλτικής, η Ελλάδα και οι Κάτω Χώρες σύμφωνα με τον **χάρτη 2** εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά υπέρ της χάραξης και της λήψης αποφάσεων πολιτιστικής πολιτικής από το κράτος παρά από την Ένωση, ενώ οι πρώτες χώρες, που αποτέλεσαν τις θεμέλιες της Ένωσης, εμφανίζουν πιο εναλλακτική στάση υπέρ της συναπόφασης μεταξύ κρατικού και περιφερειακού επιπέδου (Γαλλία, Ισπανία και Ιταλία). Πιο συγκεκριμένα, Δανία, Σουηδία, Εσθονία, Φιλανδία, Τσεχία, Αυστρία και Ολλανδία με ποσοστά άνω του 70% συγκαταλέγονται στις χώρες κατά το 2004, όπου θεωρούν ότι οι αποφάσεις για την πολιτιστική πολιτική είναι θέμα της κρατικής εξουσίας κάθε κράτους ενώ χώρες όπως Ισπανία, Ιταλία, Γαλλία και Γερμανία εμφανίζουν να μεν υψηλά ποσοστά υπέρ της ίδιας

⁵⁷http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=83&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2004.10, (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

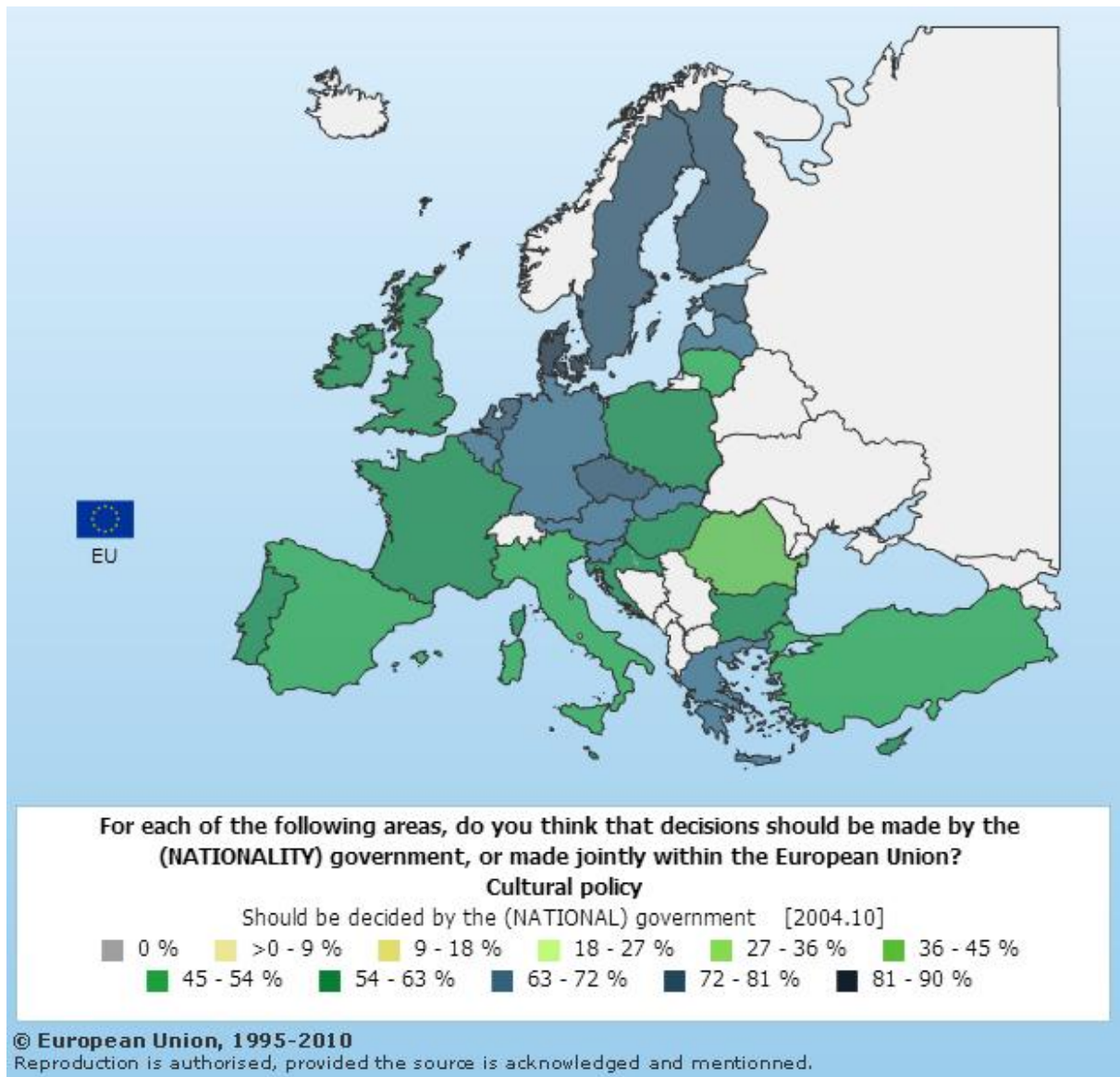

αντίληψης αλλά αποτελούν και τις χώρες που ήταν εισηγημένες στην Ένωση μέχρι και πριν το 1992.

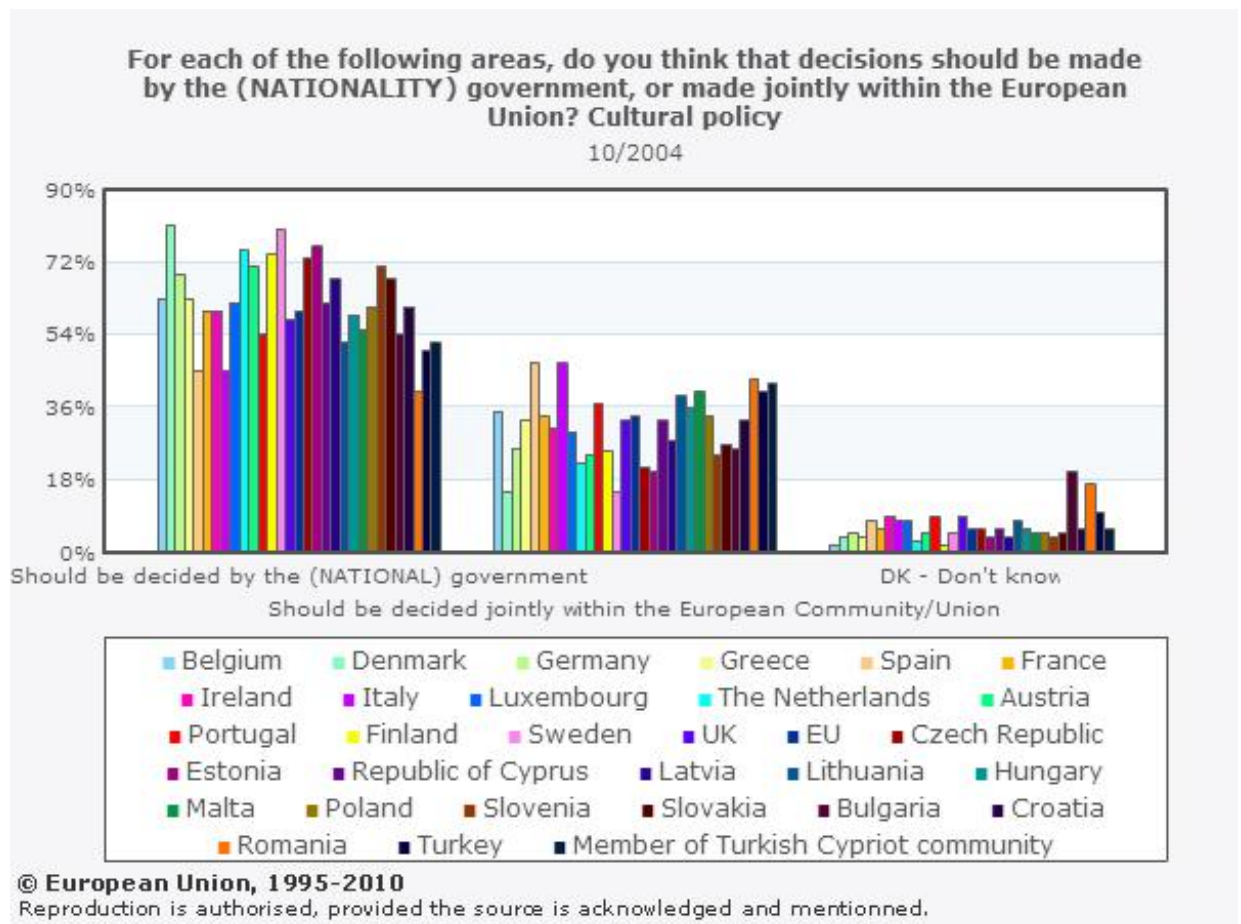
Χάρτης 1: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 17, Υποερώτημα Πολιτιστική Πολιτική, Απρίλιος 1992, Διαθέσιμο από:
http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showmap.cfm?keyID=83&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2004.10#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Χάρτης 2: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Οκτώβριος 2004 (Ερώτηση 14, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 17, Υποερώτημα Πολιτιστική Πολιτική, Οκτώβριος 2004, Διαθέσιμο από:
http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showmap.cfm?keyID=83&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2004.10#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής 20/10/2015).

Πίνακας 2: Ποσοστιαίος Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών για τη αντίληψη τους περί Πολιτιστικής Πολιτικής (Οκτώβριος 2004, Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 17, Υποερώτημα Πολιτιστική Πολιτική, Οκτώβριος 2004, Διαθέσιμο από:
http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=83&nat55ionID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate62=1992.04&enddate=2004.10#fcExportDiv40 , (Ημερομηνία Εισαγωγής 20/10/2015).

Συνεχίζοντας πρέπει να γίνει λόγος επί της έκφρασης της κοινής γνώμης των πολιτών των κρατών-μελών, λαμβάνοντας ως χώρες ενδιαφέροντος τις πιο πρόσφατα εισηγημένες, οι οποίες συμμετείχαν μόνο στην έρευνα που διεξήχθη τον Οκτώβριο του 2004. Αυτές εμφανίζουν μεγάλα ποσοστά υπέρ της άποψης της λήψης αποφάσεων από την κρατική εξουσία και όχι από την Ευρώπη. Χαρακτηριστικά παρατίθεται ένας συγκεντρωτικός πίνακας (πίνακας 2). Ένα ακόμα στοιχείο που είναι άξιο λόγου είναι και το γεγονός ότι ενώ όλες οι χώρες που ερωτήθηκαν πρώτη φορά τον Οκτώβριο το 2004 στην επιλογή **δεν ξέρω, δεν απαντώ** εμφανίζουν χαμηλά αποτελέσματα (4 -10%), ενώ η Βουλγαρία αγγίζει το 20%. Αυτό δείχνει ότι στη Βουλγαρία υπάρχει μεγάλο ποσοστό πολιτών που δε γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας της Ένωσης.

Πίνακας 3: Πίνακας χωρών που εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά υπέρ της άσκησης Πολιτιστικής Πολιτικής από την κρατική εξουσία (Ερώτηση 17, Ευρωβαρόμετρο)	
Χώρα	Ποσοστό υπέρ της άσκησης Πολιτιστικής Πολιτικής από την κρατική εξουσία (%)
Βουλγαρία	54
Κροατία	61
Τσεχία	73
Εσθονία	76
Ουγγαρία	59
Λετονία	68
Λιθουανία	52
Μάλτα	55
Κύπρος	62
Ρουμανία	40
Σλοβακία	68
Σλοβενία	71
Τουρκία	50

Πηγή: Πίνακας βασισμένος σε στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 17, Υποερώτημα Πολιτιστική Πολιτική, Οκτώβριος 2004, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=83&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2004.10, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

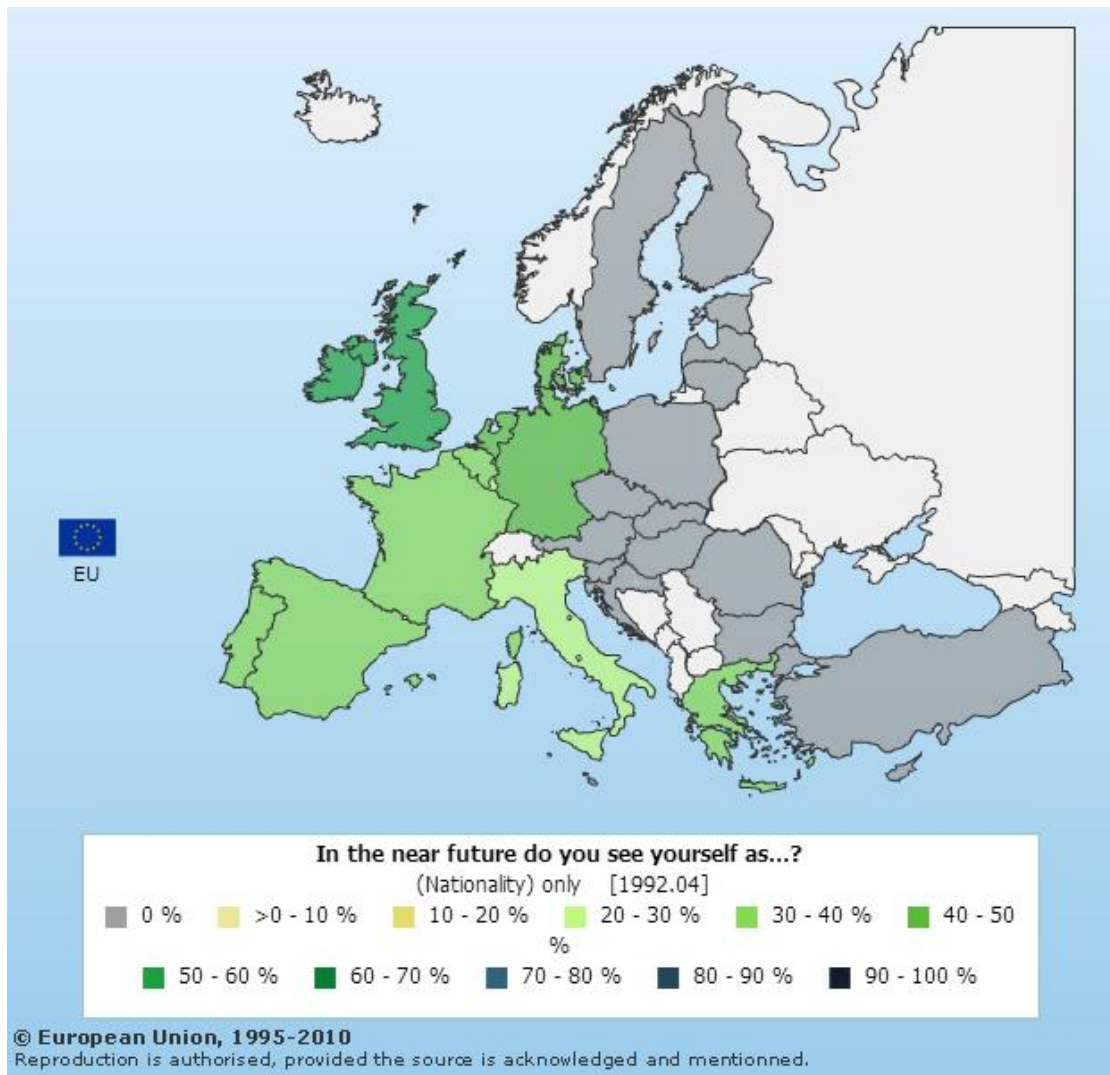
Ερώτημα 2: *Στο άμεσο μέλλον βλέπεις τον εαυτό σου ως (βάσει μόνο με την εθνική ταυτότητα του πολίτη κάθε κράτους-μέλους, έχοντας τόσο εθνική όσο και ευρωπαϊκή ταυτότητα;, έχοντας τόσο ευρωπαϊκή όσο και εθνική ταυτότητα;, μόνο ευρωπαϊκή ταυτότητα;, δεν ξέρω, δεν απαντώ, τίποτα από όλα)* (Ερώτηση 40)⁵⁸.

Για το συγκεκριμένο ερώτημα έχουν επιλεγεί για την ανάλυση το σύνολο των διαθέσιμων χρονολογιών από τον Απρίλιο του 1992 έως τον Μάιο του 2015. Εδώ θα πρέπει να αναφέρουμε ότι κατά την εναρκτήρια ημερομηνία της έρευνας (1992) τα κράτη-μέλη της Ένωσης είναι 12 (Βέλγιο, Δανία, Γερμανία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες, Πορτογαλία, Ηνωμένο Βασίλειο), ενώ κατά την καταληκτική ημερομηνία τα μέλη είναι 28 σε αριθμό με τελευταία την Κροατία, το 2013. Οι συνθήκες δε που θεσπίζονται κατά την περίοδο αυτή είναι: Μάαστριχτ, Άμστερνταμ, Νίκαιας και Λισαβόνας.

Έτσι, ξεκινώντας από τη μελέτη των συγκεντρωτικών χαρτών αλλά και των μεμονωμένων αποτελεσμάτων των προαναφερθέντων χωρών κατά τη χρονική

⁵⁸http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=266&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2015.05, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

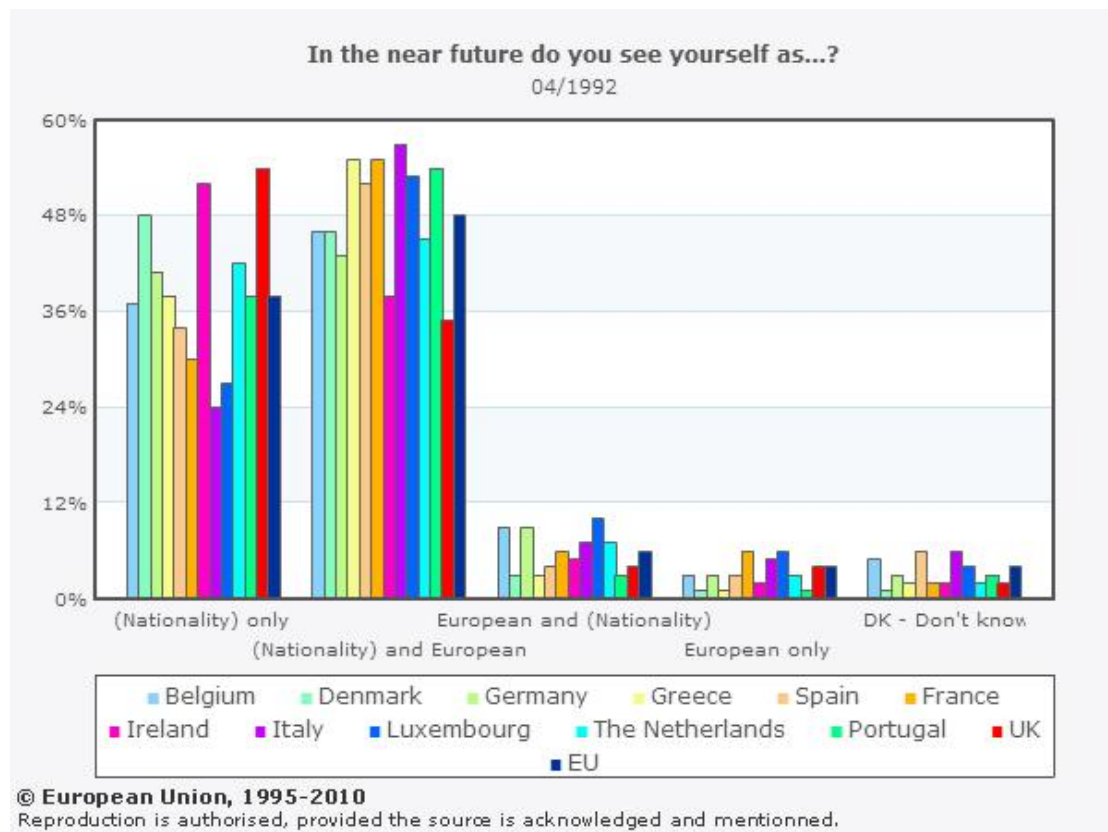
περίοδο του 1992 διακρίνουμε τα παρακάτω: Αρχικά, μελετώντας τα ποσοστά που εμφανίζουν όλες οι χώρες στην επιλογή μόνο εθνική, αναφερόμενοι στο πως βλέπουν τον εαυτό τους στο μέλλον ως μόνο με βάση την εθνική ταυτότητα ή έχοντας την εθνική και την Ευρωπαϊκή ή μόνο την Ευρωπαϊκή ταυτότητα, η πλειονότητα των χωρών εμφανίζουν ποσοστά μεγαλύτερα στην επιλογή κατοχής τόσο εθνικής όσο και Ευρωπαϊκής ταυτότητας, με τα ακόλουθα ποσοστά: Γαλλία (55%), Πορτογαλία (54%), Ισπανία (52%), Ιταλία (57%), Ελλάδα (55%), Γερμανία (43%), Ολλανδία (45%), Δανία (46%), και Βέλγιο (46%). Αντίθετα, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία εμφανίζουν μεγαλύτερα ποσοστά υπέρ της άποψης της επιθυμίας για κατοχή μόνο εθνικής ταυτότητας και όχι διττής. Τα ποσοστά από την τρέχουσα ανάλυση που προβάλλουν αυτήν την άποψη είναι τα ακόλουθα 54% (εθνική ταυτότητα) έναντι 35% (εθνική και ευρωπαϊκή ταυτότητα) για το Ηνωμένο Βασίλειο και 52% έναντι 38% για την Ιρλανδία. Αυτή η αποτύπωση των δύο χωρών περί ταυτοτήτων αποτελεί και ένα στοιχείο που υπερτονίζει και τη μετέπειτα μη επιθυμία τους για συμμετοχή στην Ευρωζώνη αλλά και την ευρύτερη στάση τους απέναντι στην Ένωση. Η κατάσταση αυτή είναι σαφώς δοσμένη τόσο μέσω του σχηματικού χάρτη του Ευρωβαρομέτρου (**χάρτης 3**) όσο και μέσω του **πίνακα 4**.

Χάρτης 3: Χάρτης κρατών-μελών της ΕΕ - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 40, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 40, Απρίλιος 1992, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showmap.cfm?keyID=266&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2015.05#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Πίνακας 4: Ποσοστιαίος Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών - Απρίλιος 1992 (Ερώτηση 40, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 40, Απρίλιος 1992, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=266&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2015.05, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Ακόμα, πρέπει να αναφέρουμε πως για την περίοδο καταγραφής (Απρίλιος 1992) τα ποσοστά υπέρ της κατοχής μόνο Ευρωπαϊκής ταυτότητας είναι σχεδόν ανύπαρκτα. Η άποψη αυτή είναι διάχυτη ανάμεσα σε όλα τα κράτη-μέλη (1-4%).

Συνεχίζοντας, εάν εξετάσουμε τα αποτελέσματα μετά την υπογραφή της συνθήκης του Άμστερνταμ, όπου έχουμε την εκτενέστερη διαδικασία συναπόφασης αλλά και την ενοποίηση των συνθηκών ΕΕ και ΕΟΚ δεν παρατηρείται μεγάλη διαφοροποίηση της κοινής γνώμης με εξαίρεση την Αυστρία που μόλις το 1995 είχε εισαχθεί στην Ένωση και διατηρεί ποσοστά μεγαλύτερα μόνο υπέρ της εθνικής ταυτότητας (50%) παρά τη διττής (37%). Πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι για την περίοδο 2001 με την υπογραφή της συνθήκης της Νίκαιας μέχρι και την περίοδο που τέθηκε σε ισχύ αυτή δεν έχουμε καταγραφή της κοινής γνώμης μέσω Ευρωβαρομέτρου. Κατά την καταγραφή το Νοέμβριο του 2003 συνεχίζεται η προτίμηση των πολιτών έναντι της διττής ταυτότητας με πρώτη πάντα την εθνική έναντι της ευρωπαϊκής ταυτότητας, που έχει ποσοστά στο σύνολο κάτω του 10%.

Κενά στη μέτρηση της κοινής γνώμης έχουμε και από τον Οκτώβριο του 2005 στον Ιούνιο του 2010, ενώ η υπογράφεται και τίθεται σε ισχύ η συνθήκη της Λισαβόνας και εισέρχονται στην Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία (2007). Για αυτή την χρονική περίοδο η Ρουμανία εμφανίζει κατακόρυφη πτώση του ποσοστού των πολιτών που είναι υπέρ της διττής ταυτότητας (εθνικής και ευρωπαϊκής) από το 51% το 2005 σε 18% το 2010. Κενό εμφανίζεται για το παρόν ερώτημα και για τα έτη 2010-2013, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εμφανίζεται κάποια αξιοσημείωτη αλλαγή της κοινής γνώμης.

Τέλος, δε θα πρέπει να λησμονηθεί να γίνει αναφορά στην καταγραφή της άποψης των Ελλήνων πολιτών έναντι των συγκεντρωτικών ποσοστών αλλά και μεμονωμένα των κρατών-μελών. Αυτή εμφανίζει οριακά ποσοστά προτίμησης μόνο της εθνικής ταυτότητας έναντι της διττής υπέρ της πρώτης. Χαρακτηριστικά, τα ποσοστά όπως έχουν καταγραφεί της ύπαρξης μόνο εθνικής ταυτότητας και μετά διττής είναι διαρκώς μειούμενα για τη διττή ταυτότητα, με την τελική άποψη των Ελλήνων πολιτών, το Μάιο του 2015 με 51% έναντι 47% υπέρ της εθνικής ταυτότητας και μόνο⁵⁹.

Ερώτημα 3: Σε γενικές γραμμές, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει για εσάς μία μάλλον θετική, πολύ θετική, αρκετά θετική, ουδέτερη, αρκετά αρνητική ή πολύ αρνητική εικόνα; (Ερώτηση 45)⁶⁰.

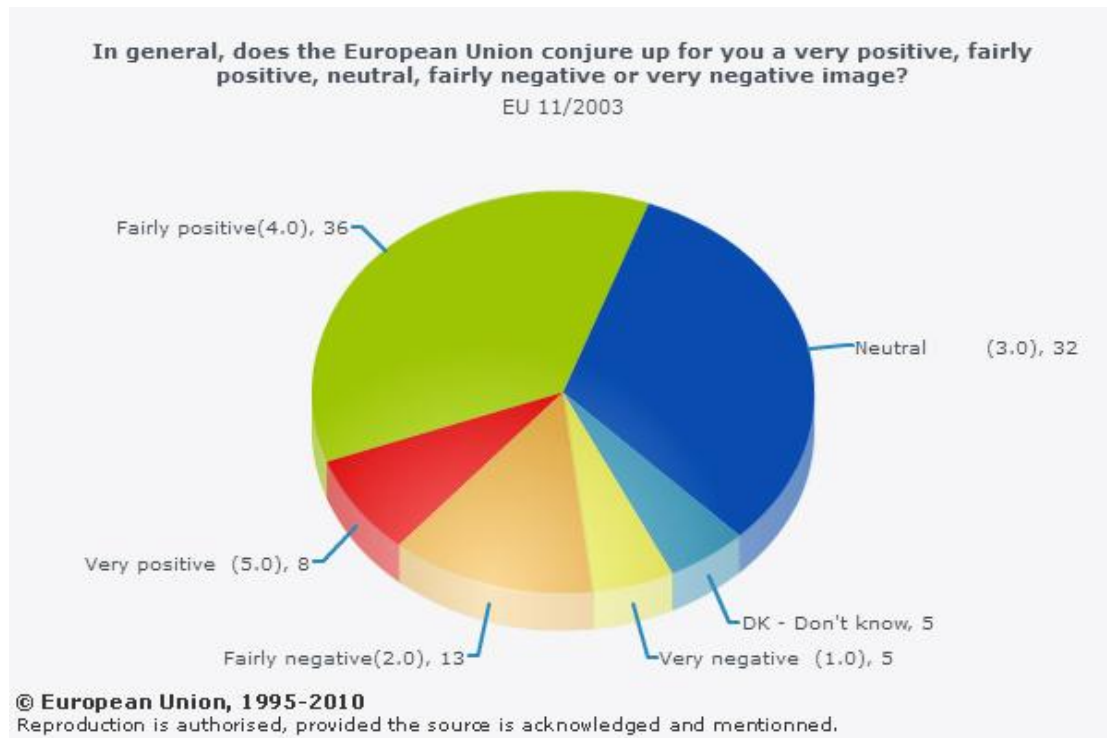
Το συγκεκριμένο ερώτημα διατρέχει μία πιο πρόσφατη χρονικά προς τις μέρες μας περίοδο μιας και ξεκινάει να καταγράφει την άποψη των ευρωπαίων πολιτών μόλις το Νοέμβριο του 2011 και φτάνει στο Μάιο του 2015. Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι στη διάρκεια αυτής της μελέτης έχουμε την εισαγωγή των ακόλουθων κρατών-μελών: Κύπρος, Τσέχικη Δημοκρατία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία το 2004, Βουλγαρία, Ρουμανία το 2007 και Κροατία το 2013.

Η συνθήκη της Νίκαιας έχει μόλις τεθεί σε ισχύ πριν την καταγραφή του Ευρωβαρομέτρου, το Νοέμβριο του 2003, ενώ θεσπίζεται και η συνθήκη της Λισαβόνας το 2007, που τίθεται σε ισχύ το 2009 αντίστοιχα. Μία από τις πρώτες επισημάνσεις που είναι εύκολα διακριτή στη συγκεκριμένη ερώτηση είναι πως το σύνολο των χωρών που ερωτήθηκαν το 2003 εμφανίζουν μεγάλα ποσοστά στην επιλογή, ουδέτερη, ως προς την εικόνα της Ένωσης. Η ίδια αντίληψη επικρατεί και στα συγκεντρωτικά στοιχεία για την ίδια χρονική περίοδο (32.10%), (πίνακας 5). Από τον **πίνακα 5** διαφαίνεται, όμως και η μάλλον θετική άποψη των ευρωπαίων πολιτών για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁵⁹http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showtable.cfm?keyID=266&nationID=11,1,27,28,17,2,16,18,13,6,3,4,22,7,8,20,21,9,23,31,24,12,19,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=1992.04&enddate=2015.05 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

⁶⁰http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).

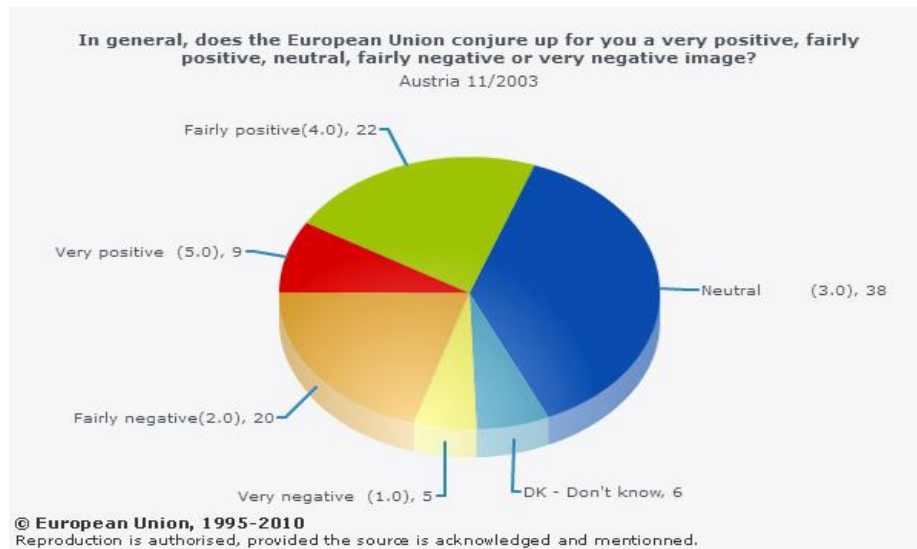

Πίνακας 5: Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης - Νοέμβριος 2003 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Ευρωπαϊκή Ένωση, Νοέμβριος 2003, Διαθέσιμο από:
http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_line.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv , (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Η Αυστρία περιλαμβάνει μοιρασμένα ποσοστά καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας μεταξύ των απαντήσεων μάλλον θετική ή μάλλον αρνητική για την εικόνα της Ένωσης, ενώ παραμένει μεγάλο το ποσοστό των πολιτών που δηλώνουν ουδέτεροι. Αυτή η άποψη είναι έκδηλη τόσο στον **πίνακα 6** (2003) όσο και στον **πίνακα 7**, (2003-2015).

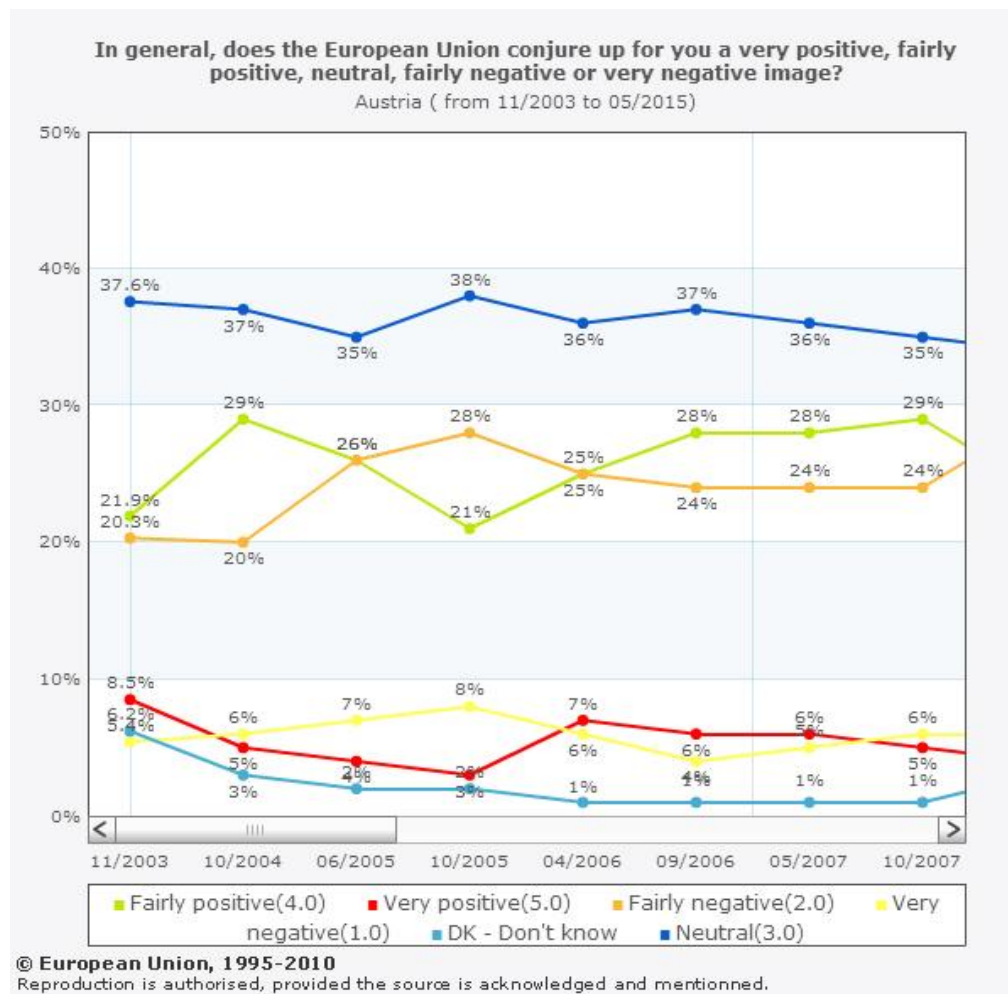

Πίνακας 6:

Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Αυστρίας - Νοέμβριος 2003 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Αυστρία, Νοέμβριος 2003, Διαθέσιμο από:

http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_line.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv , (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

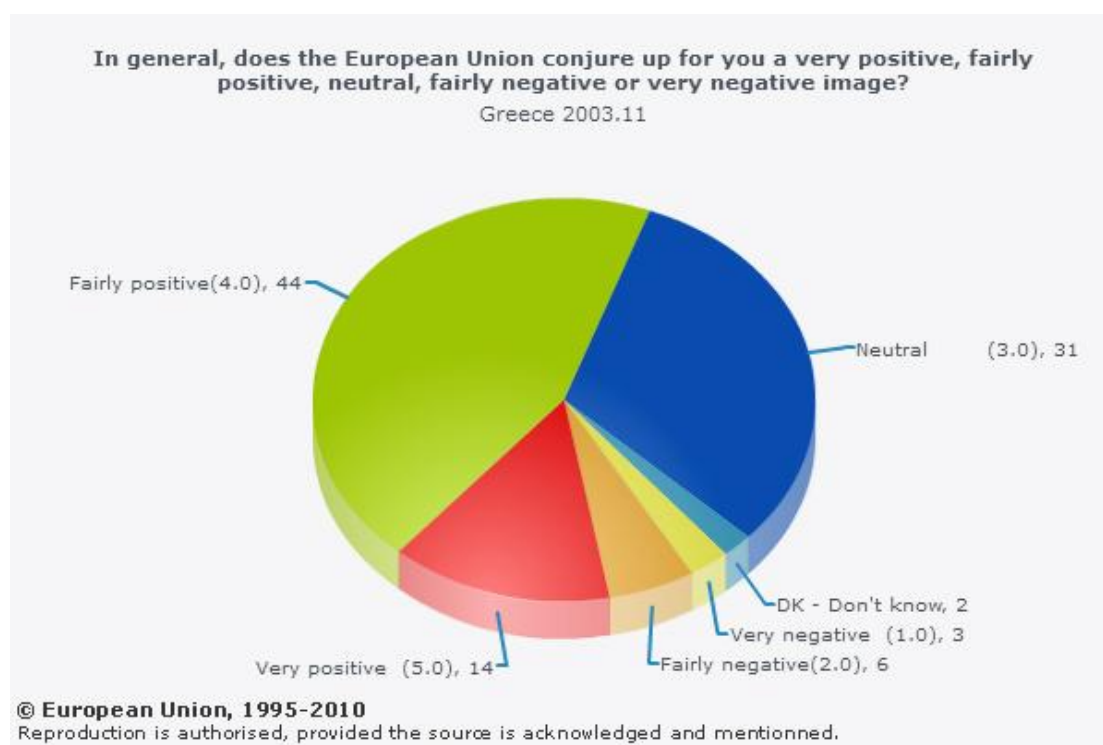
Πίνακας 7: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Αυστρίας - Νοέμβριος 2003 - Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Αυστρία, Νοέμβριος 2003-Μάιος 2015, Διαθέσιμο από:
http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_line.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Μία χώρα της οποίας τα αποτελέσματα αξίζει να επισημανθούν είναι και αυτά του Βελγίου, μιας χώρας, που ενώ αποτελεί έδρα των περισσότερων ευρωπαϊκών οργάνων, εντούτοις στην επιλογή του πως οι πολίτες της βλέπουν την εικόνα της Ένωσης εμφανίζει για όλες τις περιόδους μελέτης ποσοστά κάτω του 10%.

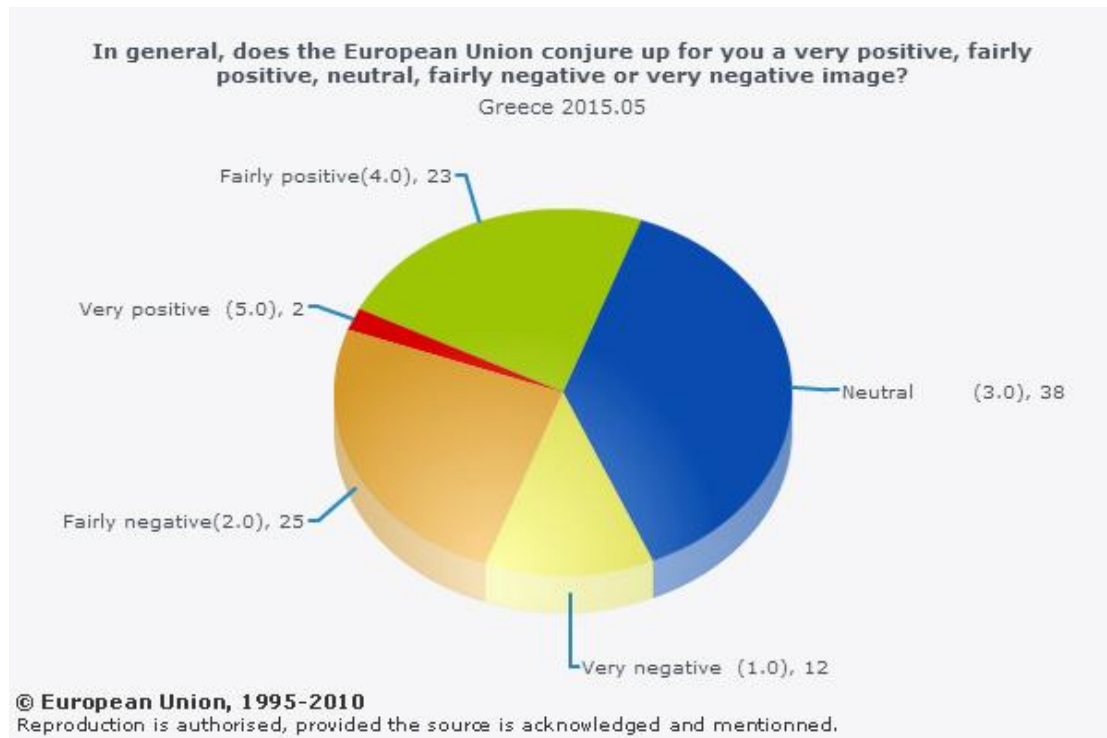
Επιπροσθέτως, χώρες της λεκάνης της Μεσογείου όπως η Ισπανία, η Ιταλία, η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Κύπρος θα αναλυθούν παρακάτω. Πρώτα από όλα, η Ισπανία έχει μάλλον θετική άποψη (30-47%, με μειούμενο ποσοστό όσο πηγαίνουμε προς τις τελευταίες μετρήσεις) σχετικά με την εικόνα της Ένωσης και ταυτόχρονα ποσοστά που συνεχώς αυξάνονται υπέρ της άποψης προς την τήρηση ουδέτερης στάσης προς το πως βλέπουν την Ένωση οι πολίτες της. Η Ιταλία, ενώ είναι μία χώρα

με δημοσιονομικά προβλήματα η άποψη για την εικόνα της Ένωσης δεν εμφανίζει μεγάλες διαφορές, 47.90% το 2003 και 34% το 2015 στην επιλογή της μάλλον θετικής εικόνας των πολιτών προς την Ένωση. Η Πορτογαλία ακολουθεί με όχι μεγάλες διαφοροποιήσεις, μεγάλο ποσοστό «ουδέτερων» πολιτών, και ποσοστά που δεν ξεπερνούν το 6% ως προς την πολύ αρνητική εικόνα των πολιτών προς την Ένωση. Η Ελλάδα, το Νοέμβριο του 2003, 44.10% των Ελλήνων έχουν μάλλον θετική άποψη περί της Ένωσης, ενώ 23% συνεχίζουν να έχουν την ίδια γνώμη το 2015. Επίσης, συνεχώς αυξανόμενο είναι το ποσοστό προς τη μάλλον αρνητική εικόνα των ευρωπαίων πολιτών για την Ένωση. Ενδεικτικά, παρατίθενται τα ακόλουθα διαγράμματα για την περίπτωση της Ελλάδας, από το μηχανισμό του Ευρωβαρομέτρου (πίνακες 8 και 9).

Πίνακας 8: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Ελλάδας - Νοέμβριος 2003(Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Ελλάδα, Νοέμβριος 2011, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showmap.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv , (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Πίνακας 9: Πίνακας που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης της Ελλάδας - Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

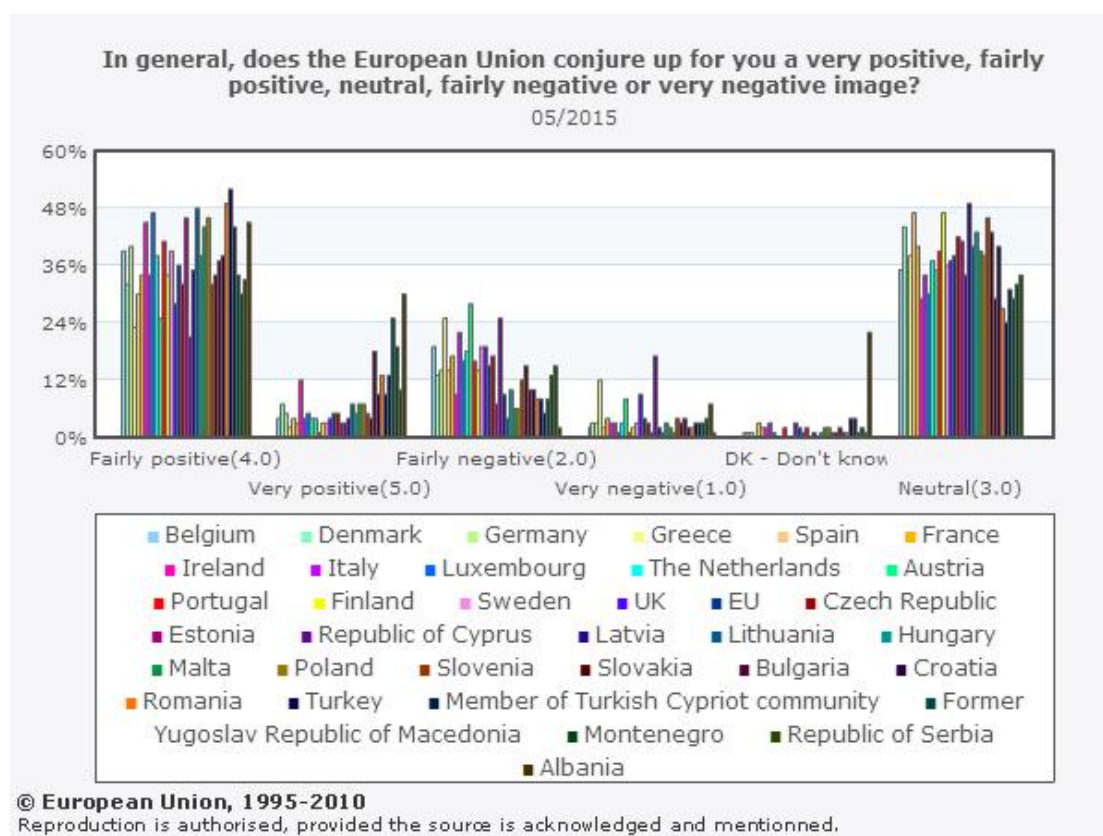
Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Ελλάδα, Μάιος 2015, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showmap.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Η Κύπρος έχει ποσοστά συνεχώς προς τα κάτω υπέρ της μάλλον θετικής άποψης για την εικόνα της ΕΕ με 43% τον Οκτώβριο του 2003 και 21% το Μάιο του 2015. Τα ποσοστά των δύο τελευταίων χωρών μπορούν να γίνουν κατανοητά εάν κανείς αναλογισθεί τα δημοσιονομικά προβλήματα που βίωσαν και βιώνουν την τελευταία πενταετία.

Η Κροατία, που ενώ μπήκε στην Ένωση το 2013 υπάρχουν καταγραφές προς το πως βλέπουν οι κάτοικοί της την Ένωση ήδη από τον Οκτώβριο του 2004, με σταθερά στο 30% τόσο την άποψη της μάλλον θετικής εικόνας όσο και της ουδετερότητας απέναντι στο ζήτημα.

Τέλος, θα πρέπει να γίνει λόγος και για τα στοιχεία που παρουσιάζουν οι υπό ένταξη χώρες. Σερβία, Αλβανία, Μαυροβούνιο και Τουρκία και συγκαταλέγονται στις χώρες αυτές που έχουν συμπεριληφθεί στην τρέχουσα έρευνα. Αυτές όπως η Σερβία εμφανίζουν σταθερά ποσοστά υπέρ της μάλλον θετικής άποψης για την Ένωση αλλά και μεγάλα ποσοστά ούτε υπέρ της θετικής ούτε υπέρ της αρνητικής άποψης (πάνω από 30%). Αντίθετα, η Αλβανία που εμφανίζει μόνο 2 καταγραφές 11/2014 και 05/2015 μάλλον θετική άποψη, ενώ από τη μία στην άλλη περίοδο παρατηρείται αύξηση της ουδέτερης στάσης από 17% στο 22%.

Αυτό δείχνει ότι η Ένωση ενδιαφέρεται για την ομαλή εισαγωγή των κρατών-μελών στο εσωτερικό της εισακούοντας την άποψη των πολιτών τους. Αυτό, βέβαια, είναι οξύμωρο προς τα λοιπά κράτη-μέλη της Ένωσης που παρά τις συνεχείς διαδικασίες οικονομικής και όχι μόνο ολοκλήρωσης ξεκίνησε την τρέχουσα μελέτη μέσω του Ευρωβαρομέτρου μόλις το 2003. Ενδεικτικός πίνακας για τη συνολική εικόνα της Ένωσης σύμφωνα με τους πολίτες της διαφαίνεται να είναι και ο ακόλουθος (πίνακας 10).

Πίνακας 10: Πίνακας Ευρωπαϊκών κρατών-μελών που εμφανίζει την άποψη της κοινής γνώμης- Μάιος 2015 (Ερώτηση 45, Ευρωβαρόμετρο)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ευρωβαρόμετρο, Ερώτηση 45, Μάιος 2015, Διαθέσιμο από: http://ec.europa.eu/public_opinion/cf/showchart_column.cfm?keyID=2202&nationID=37,11,1,27,28,17,2,16,18,13,32,6,3,4,22,33,7,8,20,21,9,23,31,34,24,12,19,35,29,26,25,5,14,10,30,15,&startdate=2003.11&enddate=2015.05#fcExportDiv, (Ημερομηνία Εισαγωγής: 20/10/2015).

Συμπερασματικά πρέπει να τονισθούν τα εξής. Αρχικά πως στη μελέτη του Ευρωβαρομέτρου καταδεικνύεται έντονη η κατανομή της άποψης περί πολιτιστικής πολιτικής βάσει των γεωγραφικών κριτηρίων (βλέπε και **πίνακα 1** περί ονομασιών των υπουργείων Πολιτισμού ανά την Ευρώπη, κεφάλαιο 3). Ακόμα, το μεγάλο ποσοστό αναποφάσιστων ή της αδιαφορίας προς το ευρωπαϊκό οικοδόμημα έγκειται

και στη λανθασμένη πληροφόρηση για αυτό επί πολλά συναπτά έτη από το σύνολο των οργάνων της Ένωσης και κυρίως από την Επιτροπή και το Κοινοβούλιο. Επιπλέον, οι συνθήκες που χαράσσουν και την πολιτική της Ευρώπης επηρεάζουν μέσω των μέτρων που τίθενται την καθημερινή ζωή των πολιτών των κρατών-μελών και αποτελούν και αυτές παράγοντες διαμόρφωσης της κοινής γνώμης. Τέλος, ο σεβασμός προς την εθνική ταυτότητα κάθε κράτους-μέλους πρέπει να είναι κάτι μη αμφισβητήσιμο, όπως διαφαίνεται και από το άρθρο 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ένωσης και τη ΣΛΕΕ.

6. Συμπεράσματα - Επίλογος

Πολιτιστική Πολιτική στην Ευρώπη, υφίσταται ή όχι; Αυτό ήταν το ερώτημα στο οποίο κλήθηκε να απαντήσει αυτή η διπλωματική εργασία. Για να απαντηθεί αυτό ζήτημα ήταν απαραίτητη η μελέτη διαμόρφωσης της έννοιας του Πολιτισμού όπως παρουσιάστηκε και το Κεφάλαιο 2. Η ανάλυση στη συνέχεια προχώρησε σε σύντομη ιστορική αναδρομή της δόμησης της πολιτιστικής πολιτικής στην Ελλάδα αλλά και στην Ευρώπη (κεφάλαιο 3). Η Πολιτιστική Πολιτική στην Ελλάδα αρχίζει την ανάπτυξη της όσο οξύμωρο και να είναι στην περίοδο της Χούντας, μιας περιόδου με έντονη λογοκρισία αλλά και μεγάλα κονδύλια για τον πολιτισμό. Στις μέρες μας, η πολιτιστική πολιτική στη χώρα μας εμφανίζει μηδαμινή έως ανύπαρκτη χρηματοδότηση από τα κρατικά κονδύλια και μειωμένα από την πλευρά της Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική υποτίθεται ότι θα έπρεπε να εμφανίζεται με την αρχή του ευρωπαϊκού οικοδομήματος, κάτι που δε συμβαίνει. Οργανωμένες δράσεις προς αυτή την κατεύθυνση έχουμε από τη συνθήκη του Μάαστριχτ και μετά. Χαρακτηριστικά, στην τρέχουσα μελέτη έχει γίνει χωρισμός της πορείας προς μία Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πολιτική σε δύο χρονικές φάσεις, 1970-1980 και από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ έως Σήμερα.

Από την εξέταση της παραμέτρου της Οικονομίας στη χάραξη της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πολιτικής είναι προφανές ότι η Ευρωπαϊκή οικονομική κρίση έχει περαιτέρω επιβαρύνει την κατάσταση. Είναι ενδεικτικό ότι ποσοστό του Ευρωπαϊκού προϋπολογισμού που δαπανάται για πολιτιστικές δράσεις έχει περιορισθεί στο 0,12%. Γεγονός που υποδηλώνει ότι η Ευρωπαϊκή οικονομική κρίση έχει συμπαρασύρει την Ευρώπη και την οδήγησε σε μία καθοδική πορεία στον τομέα αυτό πολιτικής.

Η κρίση εμφανίζει οικονομικές διακυμάνσεις που ορίζονται ως οι διαδοχικές αυξομειώσεις της οικονομικής δραστηριότητας μέσα σε μια οικονομία. Λέγονται αλλιώς και κυκλικές διακυμάνσεις ή οικονομικοί κύκλοι. Οι Άγγλοι αποδίδουν το φαινόμενο με τον όρο «business - cycles», ακριβώς για να τονίσουν την ιδιαίτερη βαρύτητα των επενδύσεων στην εξέλιξη του οικονομικού κύκλου. Από πολύχρονες στατιστικές παρατηρήσεις διαπιστώθηκε ότι οι οικονομικοί κύκλοι διαρκούν περίπου από 7 έως 11 χρόνια. (European Commission, 2009)

Κάτω από αυτήν την δημοσιονομική εξέλιξη εξετάζονται και οι όροι του έθνους, της ιθαγένειας, της εθνικότητας και της εθνικής ταυτότητας και κατ' επέκταση και της Ευρωπαϊκής Ταυτότητας. Τα χαρακτηριστικά και η εξέλιξη της Ευρωπαϊκής ταυτότητας αποκαλύπτουν πως αυτή δρα συνεπικουρικά στο πλαίσιο και του σεβασμού της πολυμορφίας των εθνικών ταυτοτήτων στο εσωτερικό της Ένωσης ειδικά στην Ευρώπη των 28.

Τέλος, η παρούσα ανάλυση από την εξέταση των στάσεων της κοινής γνώμης των Ευρωπαίων πολιτών στις τρεις ερωτήσεις του *Ευρωβαρομέτρου* που επιλέχθηκαν για την πολιτιστική πολιτική και τον τρόπο λήψης αποφάσεων και χάραξης πολιτικής στον κλάδο του Πολιτισμού. Η ερώτηση 17 καταδεικνύει ότι σε θέματα πολιτιστικής πολιτικής που δεν υπάρχει Ευρωπαϊκή συνείδηση ανάλογη της εθνικής λογικό είναι οι αποφάσεις να αναμένονται από όσους διαπνέονται από την εθνική ταυτότητα. Επίσης, είναι προφανές ότι ο οποιοσδήποτε πολίτης κράτους-μέλους της ΕΕ πρέπει να βλέπει τον εαυτό του και με την εθνική και με την ευρωπαϊκή ταυτότητα ως ορίζουν οι Συνθήκες περί σεβασμού της πολυμορφίας της Ένωσης γεγονός που ενισχύει και η προοπτική της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης (Ερώτηση 40). Επιπλέον, οι πολίτες των ευρωπαϊκών κρατών-μελών είναι λογικό να ενδιαφέρονται για μια Ευρώπη των λαών και να παρουσιάζονται αδιάφοροι προς την Ευρώπη που λειτουργεί ως οικονομικός μηχανισμός απαιτώντας μια αυστηρή δημοσιονομική πολιτική και εξοντωτική λιτότητα (Ερώτηση 45).

Τα πορίσματα που προέκυψαν αφορούν στην ελλιπή πολιτιστική πολιτική από πλευράς την Ένωσης, η οποία επιβεβαιώνεται όχι μόνο από την καθυστέρηση λήψης πρωτοβουλιών και αποφάσεων σε αυτόν τον τομέα αλλά η ανυπαρξία ενός οργάνου που θα αναλάβει αποκλειστικά αυτό τον τομέα πολιτικής. Επιπρόσθετα, ότι υπάρχει έλλειψη επαρκούς πληροφόρησης των μετόχων-πολιτών του ευρωπαϊκού οικοδομήματος για το έργο που πραγματώνεται μέσω των ποικίλων οργάνων της, και του βαθμού συμμετοχής των κρατικών εξουσιών σε αυτό. Αυτή η άποψη επιβεβαιώνεται και από το γεγονός ότι οι ευρωπαίοι πολίτες δεν έχουν ιδέα για τη σπουδαιότητα της ευρωπαϊκής ιθαγένειας πέραν της δυνατότητας που έχουν μέσω αυτής για ελεύθερη διακίνησή τους και δικαίωμα εργασίας σε οποιαδήποτε χώρα κράτος-μέλος της Ένωσης, λόγω της εξάλειψης των πρότερων εμποδίων σε αυτόν τον τομέα. Ακόμα, της δυνατότητας διευκόλυνσης παροχής προσωρινών ταξιδιωτικών εγγράφων αλλά και της παύσης της αναγκαίας μετατρεψιμότητας των εθνικών νομισμάτων λόγω της ύπαρξης του ευρώ στις χώρες που μετέχουν στους κόλπους της ευρωζώνης.

Η άγνοια των αποφάσεων προστασίας της πολιτιστικής πολυμορφίας στους κόλπους της Ένωσης που μόνο να καταδυναστεύουν τις εθνικές ταυτότητες δεν είναι ο σκοπός της ευρωπαϊκής ταυτότητας αλλά το αντίστροφο.

Καταλήγουμε, λοιπόν πως παρόλη την οικονομική κρίση που έχει ξεσπάσει και έχει ταράξει τους κόλπους της Ένωσης και την έχει χωρίσει σε δύο στρατόπεδα χωρών Βορρά και Νότου, με το δεύτερο να εμφανίζει μεγάλα δημοσιονομικά προβλήματα ότι θα πρέπει η ευρωπαϊκή ταυτότητα να αποτελέσει τον τομέα που θα συσπειρώσει τους λαούς μεταξύ τους και θα διαπνεύσει ένα κλίμα ενότητας. Για αυτό η αύξηση κονδυλίων για έργα Πολιτιστικής Πολιτικής και αύξηση της πληροφόρησης των Ευρωπαίων για την Ένωση κρίνονται αναγκαία μέτρα.

Τελικά φαίνεται ότι ο πρωταρχικός μας στόχος κατά τη διεύρυνση του θέματος μας εκπληρώθηκε. Η όλη μας προσπάθεια αποτελεί μια συμβολή στην τόνωση της

αναγκαιότητας της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πολιτικής, που από την εποχή του Jean Monnet έπρεπε να αποτελεί την αφετηρία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος. Ασφαλώς όμως είναι και μια συμβολή στην περαιτέρω συνειδητοποίηση των κοινών γνωρισμάτων των πολιτισμών των κρατών-μελών της ΕΕ και στην αποδοχή των αιτημάτων για αύξηση των κονδυλίων που θα διαμορφώσουν φιλόδοξες προοπτικές για τη μεθοδικότερη ανάπτυξη της ευρωπαϊκής πολιτικής για τον πολιτισμό.

Βιβλιογραφία

Αποφάσεις Άρθρα, Εκθέσεις και Δελτία Τύπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

- Απόφαση 2006/515/EK του Συμβουλίου της 18ης Μαΐου 2006 σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης, OJ L 201, 18/5/2006, σ.15, http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EL/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2006.201.01.0015.01.ELL , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).
- Έκθεση *Οικοδομώντας την Ευρώπη των λαών, Η Ευρωπαϊκή Ένωση και ο πολιτισμός*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).
- Ενοποιημένη Απόδοση, της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Άρθρο 2 παρ.5 και άρθρο 6 της ΣΛΕΕ, 2012. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:12012E/TXT> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).
- Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση - Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης - Πρωτόκολλα - Παραρτήματα - Δηλώσεις οι οποίες προσαρτώνται στην Τελική Πράξη της Διακυβερνητικής Διάσκεψης η οποία υιοθέτησε τη Συνθήκη της Λισσαβόνας που υπογράφηκε στις 13 Δεκεμβρίου 2007 Πίνακας αντιστοιχίας, ΤΙΤΛΟΣ XIII, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ, Άρθρο 167, (πρώην άρθρο 151 της ΣΕΚ), (Νοέμβριος 3, 2011) και European Union's Consolidated Treaties, Charter of Fundamental Rights, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union (σσ. 120- 122), TITLE XIII, CULTURE, Article 167, (ex Article 151 TEC) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN> (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015).
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Δελτίο Τύπου, *Δημιουργική Ευρώπη: Η Επιτροπή δημοσιοποιεί το σχέδιο της για την τόνωση του πολιτιστικού και του δημιουργικού τομέα*. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-1399_el.htm , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30, 2015).
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 390/2014 του Συμβουλίου της 14ης Απριλίου 2014 για τη θέσπιση του προγράμματος «Ευρώπη για τους πολίτες» για την περίοδο 2014-2020, Άρθρο 1, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014R0390&from=EN> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015).
- Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1381/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Δεκεμβρίου 2013 για τη θέσπιση του Προγράμματος «Δικαιώματα, Ισότητα και Ιθαγένεια» για την περίοδο 2014-2020, Άρθρο 3, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1381&from=EN> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 24, 2015).

- Πολιτισμός, Θεματολογικά Δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.1.html , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 12015).
- Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισαβόνας, (23-24 Μαρτίου 2000),
http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/el/ec/00100-r1.gr0.htm , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 30,2015)
- Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ενοποιημένη απόδοση Άμστερνταμ) - Μέρος τρίτο: Πολιτικές της Κοινότητας - Τίτλος XII: Πολιτισμός - Άρθρο 151 - Άρθρο 128 - Συνθήκη ΕΚ (ενοποιημένη απόδοση Μάαστριχτ) - Άρθρο 128 - Συνθήκη ΕΟΚ, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:11997E151&from=EN> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Νοέμβριος 3, 2015)

Βιβλία και επιστημονικά περιοδικά

Ελληνική

- Αρβελέρ, Ελένη, και Maurice, Aymard. *Οι Ευρωπαίοι, Νεότερη και Σύγχρονη Τέχνη*, Β' Έκδοση, τόμος Β', Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας, 2003.
- Βέικος, Θ. *Εθνικισμός και εθνική ταυτότητα*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 1999.
- Βλάσσης, Αντώνιος. *Ευρωπαϊκός Πολιτισμός ή Ευρώπη των Πολιτισμών, Απόπειρα αποτίμησης και αποκρυστάλλωσης των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης πάνω στον πολιτισμό*.
http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=324:eyropaios-politismos-i-eyropi-ton-politismon&catid=15:2008-05-12-11-28-15&Itemid=68 , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 26, 2015).
- Γκίκας, Σ. *Φιλοσοφικό Λεξικό*, 4η έκδοση, Αθήνα: Εκδόσεις Φελέκη, 1985, σσ.255-256.
- ΚΕΚ. ΜΟ. ΚΟΠ., Τμήμα Κοινωνικής Πολιτικής και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, *Εθνική και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα, Συγκλίσεις και Αποκλίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg, 2004.
- Έντγκαρ Μόρεν. "Η Ευρώπη του πολιτισμού", ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, Ιούλιος 12, 1993, σελ.26.
- Καραγιάννη Α. *Η Πολιτιστική Δραστηριότητα του Δήμου Μυτιλήνης*, Πτυχιακή Εργασία, Τμήμα Διοίκησης Μονάδων Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ΤΕΙ Καλαμάτας, 1998.
- Κουζέλη, Λαμπρινή. "Πολιτιστική πολιτική σε εποχή κρίσης - Συζήτηση στη Στέγη Γραμμάτων, Η διαχείρισή της αποτελεί θέμα συζήτησης ελλήνων και ξένων ερευνητών" (Μάρτιος 2013),
<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=503062> (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 26, 2015).

- Μαραβέγιας, Ναπολέον. "Η ευρωπαϊκή ταυτότητα σε κρίση", Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία (Ιούλιος 24, 2011), <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=295981> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 25, 2015).
- Μούσης, Νίκος, *Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2008. [://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/](http://www.europedia.moussis.eu/books/Book_2/)(Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 13, 2015).
- Μπαμπινιώτης, Γ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Β' Έκδοση. Γ' Ανατύπωση, τόμος 2, Κέντρο Λεξικολογίας. Αθήνα, 2006.
- Μπαμπινιώτης, Γ. Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Β' Έκδοση. Γ' Ανατύπωση, τόμος 4, Κέντρο Λεξικολογίας. Αθήνα, 2006.
- Μπιτσάνη, Ευ. *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Διόνικος, 2004.
- Nugent Neill, Μαρία Μενδρινού (επιμέλεια), Πολιτική και Διακυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλα, 2003.
- Παπαγιάννης, Δονάτος. *Ο Πολιτισμός στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Το κοινοτικό κεκτημένο και οι νέες ρυθμίσεις*, Αθήνα: Εκδόσεις ANT.N Σάκκουλα, 1995.
- Πασσάς, Γ. Αργύρης, και Τσέκος, Ν. Θεόδωρος (επιμέλεια), *Εθνική Διοίκηση και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Δημόσια Πολιτική & Θεσμοί*, Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση, 2009.
- Τσουκαλός, Λουκάς. *Ποια Ευρώπη;*, Αθήνα: Εκδόσεις Ποταμός, 2004.
- Ψαρρού, Μαρία. "Η Πολιτιστική Πολιτική στην Ελλάδα σε Συνθήκες Οικονομικής Κρίσης: Θέατρο του Παραλόγου, Θέατρο Συγκρούσεων ή Θέατρο Σύνθεσης;", Δεκέμβριος, 2010, http://mariapsarrou.blogspot.gr/2010/12/blog-post_17.html , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 20, 2015).
- Ψυχογιού, Ευα. *Η ατζέντα της πολιτιστικής ενσωμάτωσης κατά το άρθρο 167 παρ.4 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Οι πολιτιστικές πτυχές στο δίκαιο της ΕΕ και στις πολιτικές της*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Εργασίας Νο 59/2015 , (Ιανουάριος, 2015), http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/01/59_2015_-WORKING-PAPER.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Ιούλιος 18, 2015).
- Ψυχογιού, Ευα., *Η Ανοικτή Μέθοδος Συντονισμού για τον Πολιτισμό*, ΕΛΙΑΜΕΠ, Κείμενο Εργασίας Νο 63/2015 , (Μάιος, 2015), http://www.eliamep.gr/wp-content/uploads/2015/05/63_2015_-WORKING-PAPER-%CE%95%CF%85%CE%B1%CE%B3%CE%B3%CE%B5%CE%BB%CE%AF%CE%B1-%CE%A8%CF%85%CF%87%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BF%CF%80%CE%BF%CF%8D%CE%BB%CE%BF%CF%85.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Ιούλιος 18, 2015).
- Eco, Um. *Πώς γίνεται μια διπλωματική εργασία*, Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος, 2001.
- Emerson, R. *Από την Αυτοκρατορία στο Έθνος*, Cambridge Mass: Harvard University Press, 1960, σελ.103.

- European Commission, Getting cultural heritage to work for Europe, Report Expert Group on Cultural Heritage , Directorate / General for Research and Innovation, (2015), <http://bookshop.europa.eu/en/getting-cultural-heritage-to-work-for-europe-pbKI0115128/> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Σεπτέμβριος 26, 2015).
- Evera, V. St. *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία της Πολιτικής Επιστήμης*. 6η έκδοση, Εκδόσεις Ποιότητα, 2010.
- Heywood, Andrew. *Εισαγωγή στην Πολιτική*, κεφάλαιο 6. Έθνη και Εθνικισμός, Αθήνα: Εκδόσεις Πόλις, 2006, σελ.159.
- UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτις, 1972, τόμος 1.
- UNESCO, Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών, Κεφάλαιο Πολίτις, 1972, τόμος 2

Ξενόγλωσση

- Adonnino, Pietro. A People's Europe: Reports from the Ad Hoc Committee Bulletin of the European Communities, supplement 7/85, 1985, http://aei.pitt.edu/992/1/andonnino_report_peoples_europe.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 2015).
- Aliaga, M. and Gunderson, B. *Interactive Statistics*. NJ: Saddle River, 2000.
- Anderson, B. *Imagined Communities*. London: Routledge, 1991.
- Binns, Luke. *Capitalising on Culture: An Evaluation of culture-led urban regeneration policy*, <http://arrow.dit.ie/cgi/viewcontent.cgi?article=1004&context=futuresacart> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Ιούλιος 13, 2015).
- Bozoki, Andras. *Cultural Policy and Politics in the European Union*, <http://www.cassrccp.com/uploads/soft/130328/4%E5%9B%BD%E9%99%85%E8%A7%86%E9%87%8E%E9%A2%91%E9%81%93%E8%B5%84%E6%96%99/%E5%9B%BD%E5%A4%96%E6%96%87%E5%8C%96%E6%94%BF%E7%AD%96%E5%8A%A8%E6%80%81/Andras%20Bozoki%EF%BC%9A%E6%AC%A7%E6%B4%B2%E7%9A%84%E6%96%87%E5%8C%96%E6%94%BF%E7%AD%96%E5%92%8C%E6%96%87%E5%8C%96%E6%94%BF%E6%B2%BB.pdf> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
- Crossman, Ashley. *Ethnography*, Sociology. About. com. http://sociology.about.com/od/E_Index/g/Ethnography.htm , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Αύγουστος 3, 2015).
- Dallas, C. *Compendium, Cultural Policies and Trends in Europe*, Country Profile, Greece. October, 2013, http://www.culturalpolicies.net/down/greece_102013.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
- Delors, Jacques, Europe and Culture, Responsibility for Europe - Responsibility of Europe, EuroDialog Nr 0/97. <http://www.instesw.ebox.lublin.pl/ed/0/delors.html.en> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Σεπτέμβριος 28, 2015).
- Eastern Young, *Creating Growth, Measuring cultural and creative markets in the EU*, December, 2014,

- [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Measuring_cultural_and_creative_markets_in_the_EU/\\$FILE/Creating-Growth.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Measuring_cultural_and_creative_markets_in_the_EU/$FILE/Creating-Growth.pdf) , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
- European Expert Network on Culture (EENC), (April, 2015), Mapping of practices in the EU Member States on Participatory governance of cultural heritage to support the OMC working group under the same name (Work Plan for Culture 2015-2018). <http://www.eenc.info/wp-content/themes/kingsize/images/upload/MappingofpracticesintheEUMemberStatesonParticipatorygovernanceofculturalheritage.pdf> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
  - European Expert Network on Culture (EENC), (January, 2012, updated February 2012), by Copic, Vesna and Srakar, Andrej, Cultural Governance: a literature review. <http://www.eenc.info/wp-content/uploads/2012/11/VCopic-ASrakar-cultural-governance-literature-review-final.pdf> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
  - European Institute for Comparative Cultural Research (March, 2008) Sharing Diversity National Approaches to Intercultural Dialogue in Europe Study for the European Commission, Report.
  - Fischer, H. *Culture and the Structural Funds in Greece*, European Expert Network on Culture (EENC), 2002.
  - Gropas, R. & Triandafyllidou, A. (2009). *The state of the art: various paths to modernity. Greek case*. Athens: ELIAMEP , 2009, p.p.13-14.
  - Hall, J. M. *Ethnic Identity in Greek Antiquity*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1997.
  - Horizon 2020, Work Programme 2014-2015, 13. Europe in a changing world- inclusive, innovative, and reflective Societies, Revised, σ.σ. 1-112. http://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/wp/2014_2015/main/h2020-wp1415-societies_v2.1_en.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
  - Hyde, C.C. *International Law Chiefly as Interpreted and Applied by the United State.*, (Boston: Little, Brown, 2nd edition, 1947), vol.2.
  - Jenkins, R. *Social Identity*. London: Routledge, 1996.
  - Lafont, R. *Sur la France regionaliste*. Paris: Gallimard, 1968.
  - Oyserman, D., Bybee, D., Terry, K., & Hart-Johnson, T. *Possible selves as roadmaps*. *Journal of Research in Personality*, 38 (2), 2004, p.p. 130-149.
  - Princen, Sebastian, (October, 2011), Agenda-setting strategies in EU policy processes, *Journal of European Public Policy*. http://www.researchgate.net/publication/233365917_Agenda-Setting_Strategies_in_EU_Policy_Processes , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Μάρτιος 23, 2015).
  - Quoted in Shore., *Investing the People's Europe': Critical Approaches to European Community Cultural Policy*, *Man* 1993, σσ.779-799.
  - Renan, E. *Qu'est-ce qu'une nation, Oeuvres Complètes* (Paris: Calmann-Levy, 1882), τόμος 1, σελ.903.
  - Sasatelli, Monica, (Version of Record -Nov 1, 2002), *Imagined Europe, The Shaping of a European Cultural Identity through EU Cultural Policy*,

- European Journal of Social Theory. <http://est.sagepub.com/content/5/4/435> , (Ημερομηνία Εισαγωγής Μάρτιος 13, 2015).
- Sasatelli, Monica,(2009), *Becoming Europeans, Cultural Identity and Cultural Policies*, Palgrave Macmillan.
  - Shore, Chris, (2006),"In uno plures" (?) EU Cultural Policy and the Governance of Europe, *Cultural Analysis*, Volume 5. http://socrates.berkeley.edu/~caforum/volume5/vol5_article1.html , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 23, 2015).
  - Sprinz, D. F. and Yael Wolinsky-Nahmias, Y. *Models, Numbers, and Cases, Methods for Studying International Relations*, The University of Michigan Press, *Ann Arbor*
  - Stalin, J. *Marxism and the National and Colonial Question* (London: Lawrence, Εκδόσεις Fineberg, 1935), σελ.8.
  - Tindemans, Leo. *European Union. Report by Mr. Leo Tindemans, Prime Minister of Belgium, to the European Council. Bulletin of the European Communities, Supplement 1/76*, 1975. http://aei.pitt.edu/942/1/political_tindemans_report.pdf , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Οκτώβριος 1, 2015).
  - Torch, Chris, (September, 2012), OMC Group on Cultural Diversity and the Intercultural Dialogue:, European Expert Network on Culture (EENC) Reflection Paper. : <http://www.intercult.se/wp-content/uploads/2012/11/CTorch-Cultural-Diversity-Intercultural-Dialogue-OMC-Reflection-Paper.pdf> , (Ημερομηνία Εισαγωγής: Μάρτιος 23, 2015).

Ηλεκτρονικές Πηγές

- <http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>
- http://ec.europa.eu/index_en.htm
- http://ec.europa.eu/public_opinion
- http://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/opportunities/index_en.htm
- <http://www.yppo.gr/0/gindex.jsp>
- http://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/culture.html?root_default=SUM_1_CODED%3D10,SUM_2_CODED%3D1003&obsolete=false
- http://europa.eu/pol/cult/index_el.htm
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1445610530301&uri=URISERV:cu0001>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1445610530301&uri=URISERV:cu0007>
- <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=celex:32013R1295>

Παράρτημα

1. European Union's Consolidated Treaties, Charter of Fundamental Rights, Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union (σσ. 120- 122)

TITLE XIII
CULTURE
Article 167
(ex Article 151 TEC)

1. The Union shall contribute to the flowering of the cultures of the Member States, while respecting their national and regional diversity and at the same time bringing the common cultural heritage to the fore.

2. Action by the Union shall be aimed at encouraging cooperation between Member States and, if necessary, supporting and supplementing their action in the following areas:

— improvement of the knowledge and dissemination of the culture and history of the European peoples,

— conservation and safeguarding of cultural heritage of European significance,

— non-commercial cultural exchanges,

— artistic and literary creation, including in the audiovisual sector.

3. The Union and the Member States shall foster cooperation with third countries and the competent international organisations in the sphere of culture, in particular the Council of Europe.

4. The Union shall take cultural aspects into account in its action under other provisions of the Treaties, in particular in order to respect and to promote the diversity of its cultures.

5. In order to contribute to the achievement of the objectives referred to in this Article:

— the European Parliament and the Council acting in accordance with the ordinary legislative procedure and after consulting the Committee of the Regions, shall adopt incentive measures, excluding any harmonisation of the laws and regulations of the Member States,

— the Council, on a proposal from the Commission, shall adopt recommendations.

2. Αρχές Συμβουλίου περί ενσωμάτωσης πολιτιστικών πτυχών στη δράση της Ένωσης:

1. Ο πολιτισμός αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα της δράσης της ΕΕ και συμβάλλει στην επίτευξη των στόχων της
2. Ο πολιτισμός συνιστά αυτοτελές πεδίο δράσης της ΕΕ, απαιτεί δε οριζόντιο συντονισμό κατά τη λήψη αποφάσεων με άλλους τομείς πολιτικής της ΕΕ
3. Η πρόσβαση στον πολιτισμό και η προστασία και η έκφραση των πολιτισμικών ταυτοτήτων είναι ουσιώδεις προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των πολιτών στις κοινωνικές δομές
4. Οι δράσεις της ΕΕ που εμπεριέχουν μια πολιτιστική διάσταση θα πρέπει να είναι σύμφωνες με τους στόχους του άρθρου 167 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, δηλαδή να στοχεύουν στην ενθάρρυνση των πολιτισμών κρατών-μελών, με σεβασμό της εθνικής και περιφερειακής τους πολυμορφίας, προβάλλοντας παράλληλα την κοινή πολιτιστική κληρονομιά.

3. Απόφαση του Συμβουλίου της 18ης Μαΐου 2006 σχετικά με τη σύναψη της σύμβασης της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης (2006/515/EK)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1α)

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΣΥΜΒΑΣΗ

της UNESCO για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης

I. ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ

Άρθρο 1

Στόχοι

Οι στόχοι της παρούσας σύμβασης είναι:

- α) να προστατεύσει και να προαγάγει την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης,
- β) να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις που θα επιτρέπουν στους πολιτισμούς να αναπτυχθούν και να επιδράσει ο ένας στον άλλο ελεύθερα ώστε να εμπλουτίζονται αμοιβαία,
- γ) να ενθαρρύνει το διάλογο ανάμεσα στους πολιτισμούς ώστε να εξασφαλίζονται εντατικότερες και ισορροπημένες πολιτιστικές ανταλλαγές στον κόσμο υπέρ του διαπολιτισμικού σεβασμού και της καλλιέργειας της ειρήνης,
- δ) να παροτρύνει τη διαπολιτισμικότητα ώστε να αναπτυχθεί η πολιτιστική αλληλεπίδραση με στόχο να δημιουργηθούν γέφυρες ανάμεσα στους λαούς,

- ε) να προαγάγει το σεβασμό της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης και να αναδειξεί την αξία της σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο,
- στ) να επιβεβαιώσει τη σημασία της σχέσης μεταξύ του πολιτισμού και της ανάπτυξης για όλες τις χώρες, ιδιαίτερα τις αναπτυσσόμενες, και να ενθαρρύνει τις ενέργειες που διεξάγονται σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με σκοπό να αναγνωριστεί η πραγματική αξία αυτής της σχέσης,
- ζ) να αναγνωρίσει τη συγκεκριμένη φύση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αγαθών και υπηρεσιών ως φορέων της ταυτότητας, των αξιών και του νοήματος,
- η) να επιβεβαιώσει το κυρίαρχο δικαίωμα των κρατών να συντηρήσουν, να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν τις πολιτικές και τα μέτρα που κρίνουν κατάλληλα για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης στο έδαφός τους,
- θ) να ενισχύσει τη διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη σε ένα πνεύμα σύμπραξης ώστε, κυρίως, να αυξηθούν οι ικανότητες των αναπτυσσόμενων χωρών να προστατεύουν και να προαγάγουν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης.

Άρθρο 2

Κατευθυντήριες αρχές

Η πολιτιστική πολυμορφία δεν μπορεί να προστατευθεί και να προαχθεί παρά μόνον εάν υπάρχουν εγγυήσεις για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες όπως η ελευθερία της έκφρασης, της πληροφορίας και της επικοινωνίας, καθώς επίσης και η δυνατότητα για τα άτομα να επιλέξουν την πολιτιστική έκφραση. Κανείς δεν μπορεί να επικαλεσθεί τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης για την καταστρατήγηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών που αναφέρονται στην παγκόσμια δήλωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου ή τα οποία εγγυάται το διεθνές δίκαιο, ή για τον περιορισμό της εμβέλειάς τους.

Τα κράτη έχουν, σύμφωνα με το χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις αρχές του διεθνούς δικαίου, το κυρίαρχο δικαίωμα να υιοθετήσουν μέτρα και πολιτικές ώστε να προστατεύουν και να προαγάγουν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης στο έδαφός τους.

Η προστασία και η προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης προϋποθέτει την αναγνώριση της ίσης αξιοπρέπειας και του σεβασμού όλων των πολιτισμών συμπεριλαμβανομένων των πολιτισμών των προσώπων που ανήκουν στις μειονότητες και των αυτόχθονων λαών.

Η διεθνής συνεργασία και αλληλεγγύη αναμένεται να επιτρέψουν σε όλες τις χώρες, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες να δημιουργήσουν και να ενισχύσουν τα απαραίτητα μέσα για την πολιτιστική έκφρασή τους, συμπεριλαμβάνοντας την πολιτιστική βιομηχανία, είτε δημιουργούνται τώρα είτε έχουν καθιερωθεί σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο.

Δεδομένου ότι ο πολιτισμός είναι ένα θεμελιώδες κίνητρο για την ανάπτυξη, οι πολιτιστικές πτυχές της ανάπτυξης είναι εξίσου σημαντικές με τις οικονομικές πτυχές, και τα άτομα και οι λαοί έχουν το θεμελιώδες δικαίωμα να συμμετέχουν και να την απολαμβάνουν.

Η πολιτιστική πολυμορφία είναι ένας μεγάλος θησαυρός για τα άτομα και τις επιχειρήσεις. Η προστασία, η προώθηση και η διατήρηση της πολιτιστικής πολυμορφίας είναι μια ουσιαστική προϋπόθεση για την αειφόρο ανάπτυξη προς όφελος των σημερινών και των μελλοντικών γενεών.

Η δίκαιη πρόσβαση σε ένα πλούσιο και διαφοροποιημένο φάσμα πολιτιστικών εκφράσεων από ολόκληρο τον κόσμο και η πρόσβαση των πολιτισμών στα μέσα της έκφρασης και της διάδοσης αποτελούν σημαντικά στοιχεία για την προβολή της πολιτιστικής πολυμορφίας και ενθαρρύνουν την αμοιβαία κατανόηση.

Όταν τα κράτη υιοθετούν μέτρα για να ενθαρρύνουν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης, θα πρέπει να μεριμνούν για να προαγάγουν, με τον κατάλληλο τρόπο, το άνοιγμα σε άλλους πολιτισμούς του κόσμου και να εξασφαλίζουν ότι αυτά τα μέτρα είναι σύμφωνα με τους στόχους που επιδιώκονται στο πλαίσιο της παρούσας σύμβασης.

III. ΟΡΙΣΜΟΙ

Άρθρο 4

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας σύμβασης, νοούνται ως:

1. Πολιτιστική πολυμορφία

«πολιτιστική πολυμορφία»: η πολλαπλότητα των μορφών μέσω των οποίων εκφράζονται οι πολιτισμοί των ομάδων και των κοινωνιών. Αυτές οι μορφές έκφρασης διαβιβάζονται τόσο στο εσωτερικό των ομάδων και των κοινωνιών, όσο και μεταξύ τους.

Η πολιτιστική πολυμορφία εκδηλώνεται όχι μόνο στις ποικίλες μορφές μέσω των οποίων η πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας εκφράζεται, εμπλουτίζεται και διαβιβάζεται χάρη στην ποικιλία της πολιτιστικής έκφρασης, αλλά επίσης μέσω των διαφόρων τρόπων καλλιτεχνικής δημιουργίας, παραγωγής, διάδοσης, διανομής και απόλαυσης, όποια και αν είναι τα μέσα και οι τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται.

2. Πολιτιστικό περιεχόμενο

«πολιτιστικό περιεχόμενο»: η συμβολική έννοια, η καλλιτεχνική διάσταση και οι πολιτιστικές αξίες που εκφράζουν ή προέρχονται από πολιτιστικές ταυτότητες.

3. Πολιτιστική έκφραση

«πολιτιστική έκφραση»: η έκφραση που απορρέει από τη δημιουργικότητα των ατόμων, των ομάδων και των κοινωνιών και η οποία έχει ένα πολιτιστικό

περιεχόμενο.

4. **Πολιτιστικές δραστηριότητες, αγαθά και υπηρεσίες**

«πολιτιστικές δραστηριότητες, αγαθά και υπηρεσίες»: οι δραστηριότητες, τα αγαθά και οι υπηρεσίες οι οποίες, από την πλευρά της συγκεκριμένης ποιότητας, χρήσης ή σκοπιμότητάς τους, ενσωματώνουν ή διαβιβάζουν πολιτιστικές εκφράσεις, ανεξάρτητα από την εμπορική αξία που μπορεί να έχουν. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες μπορούν να είναι αυτοσκοπός ή ακόμα να συμβάλουν στην παραγωγή πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών.

5. **Πολιτιστικές βιομηχανίες**

«πολιτιστικές βιομηχανίες»: οι βιομηχανίες που παράγουν και διανέμουν πολιτιστικά αγαθά ή υπηρεσίες όπως καθορίζονται στην παράγραφο 4 ανωτέρω.

6. **Πολιτικές και μέτρα στον τομέα του πολιτισμού**

«πολιτικές και πολιτιστικά μέτρα»: οι πολιτικές και τα μέτρα σχετικά με τον πολιτισμό, σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο, είτε επικεντρώνονται σε αυτόν καθαυτόν τον πολιτισμό είτε προορίζονται να έχουν άμεσο αποτέλεσμα στην πολιτιστική έκφραση των ατόμων, των ομάδων ή των κοινωνιών, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας, της παραγωγής, της διάδοσης και της διανομής πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αγαθών και υπηρεσιών και την πρόσβαση σε αυτά.

7. **Προστασία**

«προστασία»: η υιοθέτηση μέτρων που στοχεύουν στη διαφύλαξη, την προστασία και την προβολή της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης.

«προστασία» σημαίνει υιοθέτηση τέτοιων μέτρων.

8. **Διαπολιτισμικότητα**

«διαπολιτισμικότητα»: η ύπαρξη, η δίκαιη αλληλεπίδραση διάφορων πολιτισμών και η δυνατότητα παραγωγής κοινής πολιτιστικής έκφρασης μέσω του διαλόγου και του αμοιβαίου σεβασμού.

Άρθρο 7

Μέτρα που αποσκοπούν στην προαγωγή της πολιτιστικής έκφρασης

1. Τα μέρη προσπαθούν να δημιουργήσουν στο έδαφός τους ένα περιβάλλον που να ενθαρρύνει τα άτομα και τις κοινωνικές ομάδες:

α) να δημιουργήσουν, να παραγάγουν, να διαδώσουν και να διανείμουν τη δική τους πολιτιστική έκφραση και να έχουν πρόσβαση σε αυτή, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη τις προϋποθέσεις και τις ιδιαίτερες ανάγκες των γυναικών, καθώς επίσης και διάφορων κοινωνικών ομάδων, συμπεριλαμβάνοντας τα πρόσωπα που ανήκουν στις μειονότητες και τους αυτόχθονες λαούς,

β) να έχουν πρόσβαση σε διάφορες πολιτιστικές εκφράσεις που προέρχονται από το

έδαφός τους καθώς επίσης και από άλλες χώρες του κόσμου.

2. Τα μέρη προσπαθούν επίσης να αναγνωρίσουν τη σημαντική συμβολή των καλλιτεχνών και όλων εκείνων που συμμετέχουν στη δημιουργική διαδικασία, των πολιτιστικών κοινοτήτων και των οργανώσεων που τις υποστηρίζουν στην εργασία τους, καθώς επίσης τον κεντρικό ρόλο τους που είναι να τροφοδοτούν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης.

Άρθρο 8

Μέτρα που προορίζονται να προστατεύσουν την πολιτιστική έκφραση

1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 5 και 6, ένα μέρος μπορεί να εντοπίσει την ύπαρξη ειδικών περιστάσεων στις οποίες η πολιτιστική έκφραση, στο έδαφός του, κινδυνεύει να εξαφανιστεί, ή αντιμετωπίζει σοβαρή απειλή, ή χρειάζεται με κάποιο τρόπο επείγουσα προστασία.
2. Τα μέρη μπορούν να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία και τη διατήρηση της πολιτιστικής έκφρασης στις περιστάσεις που αναφέρθηκαν στην παράγραφο 1, σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας σύμβασης.
3. Τα μέρη αναφέρουν στη διακυβερνητική επιτροπή του άρθρου 23 όλα τα μέτρα που έχουν ληφθεί για την αντιμετώπιση των απαιτήσεων που προκύπτουν από τις περιστάσεις, και η επιτροπή μπορεί να κάνει τις κατάλληλες συστάσεις.

Άρθρο 9

Διάδοση των πληροφοριών και διαφάνεια

Τα μέρη:

- α) παρέχουν κάθε τέσσερα έτη, στις εκθέσεις τους προς την UNESCO, τις κατάλληλες πληροφορίες για τα μέτρα που λαμβάνονται για την προστασία και την προαγωγή της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης στο έδαφός τους και σε διεθνές επίπεδο,
- β) ορίζουν ένα σημείο επαφής που αναλαμβάνει να διαδίδει τις πληροφορίες για την παρούσα σύμβαση,
- γ) διαδίδουν και ανταλλάσσουν τις πληροφορίες σχετικά με την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης.

Άρθρο 10

Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση του κοινού

Τα μέρη:

- α) ενθαρρύνουν και αναπτύσσουν την κατανόηση της σημασίας που έχει η προστασία και η προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης, κυρίως

μέσω των προγραμμάτων εκπαίδευσης και μέσω της αυξημένης ευαισθητοποίησης του κοινού,

- β) συνεργάζονται με τα άλλα μέρη και τις διεθνείς και περιφερειακές οργανώσεις για να επιτευχθεί ο στόχος του παρόντος άρθρου,
- γ) ενθαρρύνουν τη δημιουργικότητα και την ενίσχυση των ικανοτήτων παραγωγής μέσω της εφαρμογής προγραμμάτων εκπαίδευσης, κατάρτισης και μέσω των ανταλλαγών στον τομέα της πολιτιστικής βιομηχανίας. Αυτά τα μέτρα θα πρέπει να εφαρμοστούν έτσι ώστε να μην υπάρξει αρνητική επίδραση στις παραδοσιακές μορφές της παραγωγής.

Άρθρο 11

Συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών

Τα μέρη αναγνωρίζουν το θεμελιώδη ρόλο της κοινωνίας των πολιτών για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης. Τα μέρη ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στις προσπάθειές τους για να επιτύχουν τους στόχους της παρούσας σύμβασης.

Άρθρο 12

Προώθηση της διεθνούς συνεργασίας

Τα μέρη καταβάλλουν προσπάθειες για την ενίσχυση της διμερούς, περιφερειακής και διεθνούς συνεργασίας τους ώστε να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις που ευνοούν την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης, λαμβάνοντας ιδιαίτερα υπόψη τις περιστάσεις που αναφέρονται στα άρθρα 8 και 17, ιδίως με την προοπτική:

- α) να διευκολύνουν το διάλογο ανάμεσα στα μέρη για την πολιτική στον τομέα του πολιτισμού,
- β) να ενισχύσουν τις ικανότητες στρατηγικής και διαχείρισης του δημόσιου τομέα στα δημόσια πολιτιστικά ιδρύματα, χάρη στις επαγγελματικές και διεθνείς πολιτιστικές ανταλλαγές, καθώς επίσης και στη διάδοση των βέλτιστων πρακτικών,
- γ) να ενισχύσουν τις συμπράξεις με την κοινωνία των πολιτών, τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και τον ιδιωτικό τομέα και ανάμεσα σε αυτές τις οντότητες, να ενθαρρύνουν και να προαγάγουν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης,
- δ) να προαγάγουν τη χρήση των νέων τεχνολογιών και να ενθαρρύνουν τις συμπράξεις ώστε να ενισχύσουν τη διάδοση των πληροφοριών και την πολιτιστική κατανόηση και να ενθαρρύνουν την πολυμορφία της πολιτιστικής έκφρασης,
- ε) να ενθαρρύνουν τη σύναψη συμφωνιών συμπαραγωγής και συνδιανομής.

Άρθρο 13

Ένταξη του πολιτισμού στην αειφόρο ανάπτυξη

Τα μέρη καταβάλλουν προσπάθειες για να ενσωματώσουν τον πολιτισμό στις πολιτικές τους για την ανάπτυξη, σε όλα τα επίπεδα, ώστε να δημιουργήσουν τις προϋποθέσεις που είναι ευνοϊκές για τη διαρκή ανάπτυξη και, σε αυτό το πλαίσιο, να ενθαρρύνουν τις πτυχές που συνδέονται με την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης.

Άρθρο 14

Συνεργασία για την ανάπτυξη

Τα μέρη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για να υποστηρίξουν τη συνεργασία για την αειφόρο ανάπτυξη και τον περιορισμό της φτώχειας, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ιδιαίτερες ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, με σκοπό να ενθαρρύνουν την ανάδειξη ενός δυναμικού πολιτιστικού τομέα, προσφεύγοντας, μεταξύ άλλων, στα ακόλουθα μέσα:

- α) Ενίσχυση των πολιτιστικών βιομηχανιών των αναπτυσσόμενων χωρών:
- i) μέσω της δημιουργίας και της ενίσχυσης πολιτιστικών ικανοτήτων παραγωγής και διανομής στις αναπτυσσόμενες χώρες,
  - ii) διευκολύνοντας την πιο ευρεία πρόσβαση των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αγαθών και υπηρεσιών τους στην παγκόσμια αγορά και στους διεθνείς κύκλους διανομής,
  - iii) επιτρέποντας την ανάδειξη βιώσιμων τοπικών και περιφερειακών αγορών,
  - iv) υιοθετώντας, όταν είναι δυνατόν, τα κατάλληλα μέτρα στις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε να γίνει πιο εύκολη η πρόσβαση στο έδαφός τους των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αγαθών και υπηρεσιών των αναπτυσσόμενων χωρών,
  - v) ενισχύοντας τη δημιουργική εργασία και διευκολύνοντας, στο μέτρο του δυνατού, την κινητικότητα των καλλιτεχνών των αναπτυσσόμενων χωρών,
  - vi) ενθαρρύνοντας την προσήκουσα συνεργασία ανάμεσα στις αναπτυγμένες και τις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως στους τομείς της μουσικής και του κινηματογράφου,
- β) Ενίσχυση των ικανοτήτων μέσω της ανταλλαγής των πληροφοριών, εμπειριών και πραγματογνωμοσύνης καθώς επίσης κατάρτιση για το ανθρώπινο δυναμικό των αναπτυσσόμενων χωρών στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα κυρίως σχετικά με τις ικανότητες στρατηγικής και διαχείρισης, την εκπόνηση και την εφαρμογή των πολιτικών, την προώθηση και τη διανομή της πολιτιστικής έκφρασης, την ανάπτυξη των μεσαίων, μικρών και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, τη χρήση

τεχνολογιών καθώς επίσης και την ανάπτυξη και τη μεταφορά των αρμοδιοτήτων.

γ) Μεταφορά των τεχνολογιών μέσω της εφαρμογής κατάλληλων μέτρων που αποτελούν κίνητρο για τη μεταφορά της τεχνολογίας και της τεχνογνωσίας, ιδιαίτερα στον τομέα των βιομηχανιών και των πολιτιστικών επιχειρήσεων.

δ) Οικονομική υποστήριξη μέσω:

i) της σύστασης διεθνούς ταμείου για την πολιτιστική πολυμορφία, όπως προβλέπεται στο άρθρο 18,

ii) της χορήγησης μιας δημόσιας αναπτυξιακής βοήθειας, κατά περίπτωση, συμπεριλαμβάνοντας μια τεχνική βοήθεια με σκοπό να τονώσει και να υποστηρίξει τη δημιουργικότητα,

iii) άλλων μορφών οικονομικής βοήθειας όπως δάνεια με χαμηλό επιτόκιο, επιχορηγήσεις και άλλους μηχανισμούς χρηματοδότησης.

Άρθρο 15

Μέθοδοι συνεργασίας

Τα μέρη ενθαρρύνουν την ανάπτυξη συμπράξεων, στο δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα και στις μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανώσεις και μεταξύ τους, ώστε να συνεργαστούν με τις αναπτυσσόμενες χώρες για την ενίσχυση των ικανοτήτων τους για την προστασία και την προαγωγή της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης. Αυτές οι καινοτομικές συμπράξεις θα δώσουν έμφαση, ανταποκρινόμενες στις συγκεκριμένες ανάγκες των αναπτυσσόμενων χωρών, στην ανάπτυξη των υποδομών, των ανθρωπίνων πόρων και των πολιτικών καθώς επίσης και στις ανταλλαγές των πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αγαθών και υπηρεσιών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1β)

Δήλωση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σύμφωνα με το άρθρο 27 παράγραφος 3 σημείο γ της σύμβασης για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας της πολιτιστικής έκφρασης

Τα μέλη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σήμερα είναι το Βασίλειο του Βελγίου, η Τσεχική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Δανίας, η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, η Δημοκρατία της Εσθονίας, η Ελληνική Δημοκρατία, το Βασίλειο της Ισπανίας, η Γαλλική Δημοκρατία, η Ιρλανδία, η Ιταλική Δημοκρατία, η Δημοκρατία της Κύπρου, η Δημοκρατία της Λετονίας, η Δημοκρατία της Λιθουανίας, το Μεγάλο

Δουκάτο του Λουξεμβούργου, η Δημοκρατία της Ουγγαρίας, η Δημοκρατία της Μάλτας, το Βασίλειο των Κάτω Χωρών, η Δημοκρατία της Αυστρίας, η Δημοκρατία της Πολωνίας, η Πορτογαλική Δημοκρατία, η Δημοκρατία της Σλοβενίας, η Δημοκρατία της Σλοβακίας, η Δημοκρατία της Φινλανδίας, το Βασίλειο της Σουηδίας και το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και Βορείου Ιρλανδίας.